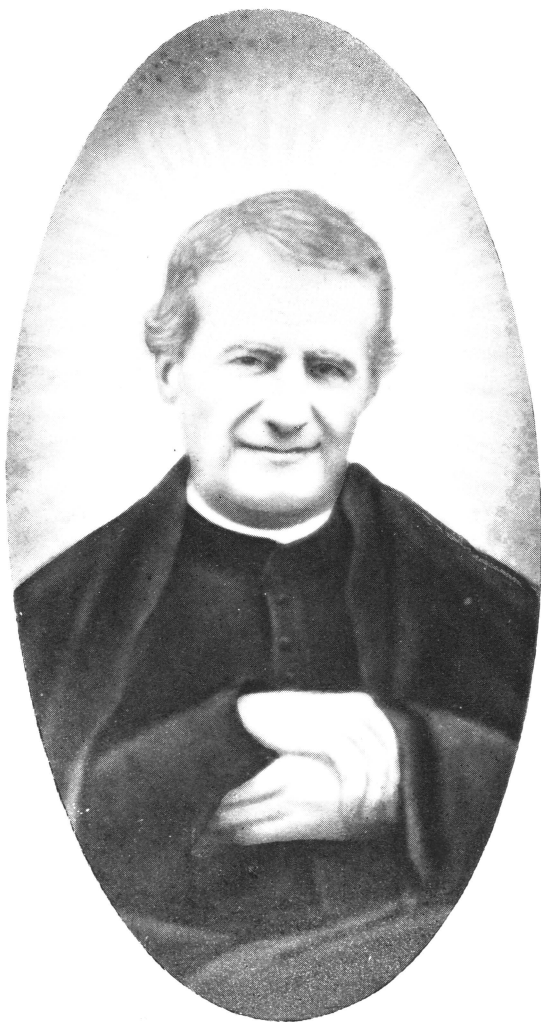

AUFFRAY A. S. S.

DON BOSCO
NEVELÉSI MÓDSZERE

Boldog Don Bosco János
(1815–1888)

AUFFRAY A. S. S.

DON BOSCO
NEVELÉSI MÓDSZERE

FRANCIA EREDETIBŐL FORDÍTOTTA:

HAUBER ALADÁR.

DON BOSCO SZALÉZI MŰVEI RÁKOSPALOTA.

1 • 9 • 2 • 9

Nihil obstat Rákospalota, die 26 V. 1929 Joannes Antal
Nr. 2394/1929.

Imprimatur Vacii, die 29 maji 1929 † *Stephanus* episcopus.

Bevezetés.

A világ több tájáról, — ahol a „Szalézi Értesítő“ olvassák — azzal a kéréssel kerestek fel, hogy gyűjtsem össze egy kötetbe a két utolsó év alatt megjelent cikkeket, melyek a szalézi pedagógia főbb irányelveit ismertetik. E kívánságnak szívesen teszek eleget, mert hisz — mit meg nem tenne egy író, az ilyen hízélgő felhívásra?

Egy bökkenője volt azonban a dolognak és ez: a kiadáshoz szükséges tőke, mellyel bizony ezideig nem rendelkezttem. Azonban nem rég egyik barátom nálam járt, ki az első kiadás költségeit hajlandó volt előlegezni.

— Az ilyesmi pénzbe kerül — mondja — de az okos gondolatokat, az életrevaló- és életbevágó jótanácsokat terjeszteniünk kell az egész világon, ahol csak gyermekneveléssel foglalkoznak.

— Íme, harminc esztendejénél több, hogy az ifjúságot szolgálom — folytatja — engedd meg tehát, hogy e kis ajándékkal újabb tanujelét adhassam önfeláldozásomnak . . . És én megenyedtem — és a könyv megjelent.

Könyvünk kettős célt szolgál, vagyis egy csapásra két legyet akar találni.

Elsősorban is korrigálni óhajt egy olyan hiedelmet, — mely ha nem is éppen hamis, de mindenesetre hiányos — és amelyet a katolikus közönség korunk egyik nagy pedagógusa felől táplál, másodsorban ismertetni akarja belső vonatkozásaiban e nagy nevelő módszerét. Boldog Don Bosco, az ő első és diadalmas franciaországi útja óta, — mely 1883. májusában történt — úgy tünt fel az emberek legtöbbje előtt, mint valami csodatevő, vagy mint ahogy emlegették is: a XIX. század Páli Szent Vincéje.

A csodák embere és az árvák atyja: e két szóval teljesen jellemezhetjük.

Az a fizikai és morális elhagyatottság, melyben korának ifjúságát találta, mélyen meghatotta és arra bírta, hogy egész életét a nép szegény gyermekeinek szolgálatába állítsa, hogy oltalmat nyújtson számukra házaiban, melyeket az imádságnak és a munkának szentelt. Főleg azoknak viselte sorsát a szivén, akik nélkülözték a családi életet, vagy talán éppen annak elárultjai lettek. Kiszakította a munkás ifjúságot boldogulása ellenségeinek karmai közül: a nyomorból, a bűnözésből, a tudatlanságból, a fegyelmezetlenségből és a foglalkozásszerű tétlenségből. Ezek helyett ellátta gyermekeit a mindennapi kenyérrel, mely erősíti a testet; célirányos oktatással, mely megvilágosítja a szellemet; ismeretekkel, melyek visszatérítik az eltévedt sziveket; fegyelemmel, mely edzi az akaratot; rendszeres tanítással, mely

felfegyverzi az élet küzdelmeire és végül mindezt lélekmentő intézeteiben végezte, hol olyan családi légkört teremtett, melyben virágként nyílnak ki a lelkek.

Ez volt boldog Don Bosco életének missziója. Kétségkívül, missziói közül ez volt az első és legfontosabb, de még ezen kívül sok más is!

Ő is, — mint versenytársai az irgalmasság cselekedeteiben — kongregációkat alapított és szintén be volt avatva a legbensőbb vallási eseményekbe, melyeket a történelem egyáltalán nem ismert. Ő is állandóan távoli missziókról álmodozott, de az élet túlságosan megtörte ahhoz, hogy óhaját megvalósíthassa. Meg kellett elégednie azzal, hogy az apostolkodásnak egyik kettős hadseregét küldje ki a föld távoli pontjaira, kik szüntelenül fáradoznak azon, hogy azokat a nagy gyermekeket, a szegény vadakat kiragadják a barbarizmusból és a pogányság céltalanságaiból. Ezenkívül templomokat is épített, melyek érdekében megszólaltatta a sajtót úgy, hogy nálánál jobban senki más.

Kibocsájtója lett az első nyomtatványoknak, az első almanachnak és piacra dobta az első katolikus irányú regényt, zsebkönyv alakjában. Ide s tova 80 esztendeje annak, hogy az első szünidei telepítéseket megalapította.

Mit nem tett, e meglepő aktivitással bíró ember, kinek szelidsége és jószívűsége mindenkit hatalmába kerített, aki csak közelébe jutott! Majd

egyszer, — talán nincs messze már — a nyilvánosság elé fogjuk tárni Isten e nagy szolgálója és az ő testvérei egész életének leírását. Ma még nincs más célunk csak az, hogy magát a nevelőt vázoljuk főbb vonásokban, ismertetve pedagógiai módszerét, melyet teljesen áthat mesterének és eszményképének, Szalézi Szent Ferencnek szelleme. Egész természetes, hogy róla nevezte el nevelési művét is: Szalézi módszer.

* * *

Halála előtt két évvel, 1886-ban boldog Don Bosco kapott egy levelet a montpellier-i Nagyszeminárium házfőnökétől, melyben ez az egyházi méltóság arra kéri, hogy közölje vele titkát az ő csodálatos pedagógiájának.

E levél már sürgetés volt, mert előbbi levelére Don Bosco a következőket válaszolta: „Fiaim minden kívánságomat teljesítik, s ezt annak az istenfélelemnek köszönhetem, mely szívüket betölti.“

A kitűnő házfőnök azonban nem elégedett meg e válasszal, mert mint mondja: „az istenfélelem csupán kezdete a bölcseségnek.“ Őt tehát az érdekli, hogy miképen jut el, művének végcéljához?

— Kérem atyám, — folytatja sürgető levelét — adja meg nekem az Ön nevelési módszerének kulcsát, hogy felhasználhassam azt, seminarista hallgatóim javára.

— Az én módszerem . . . az én módszerem . . . mondogatja magában Don Bosco — összehajtogatva a levelet.

— Hát milyen az én módszerem, hisz ezt magam sem tudom!

— Egyetlen érdemem, hogy állandóan előre haladtam, a jó Isten sugalmazása szerint, a kényyszerítő körülményekhez alkalmazkodva.

Módszeréről tévesen nyilatkozott, mert igenis volt, még pedig nagyon is egyéni volt nevelési módszere. De nézeteinek együttese, melyet élete alkonyán, néhány rövid és világos alap gondolatban formulázott meg — nem alakult még ki határozott keretek közt lelkében.

Egyik oldalról maga a Gondviselés szólt bele, magasságokból jövő sugallatok irányították, melyek egybekapcsolódtak azzal az irgalmassággal, mely az apostol szívéből kiáradt. Ezek diktálták pedagógiájának alapjait. Máskülönben a nevelésről kialakult felfogása míg mai formájához eljutott, — tapogatódzott, saját magában tökéletesedett, tapasztalatokon okulva kiegészült.

Szívesen fordult más iskolákhoz is, hogy hasznot merítsen elődeinek munkálkodásaiból.¹⁾

Vége pedig — mint életírói közül ketten is²⁾

1. Köztudomású pl., hogy boldog Don Bosco, amikor szabályzatát intézeteinek használatára összeállította, előzőleg áttanulmányozta az akkori legvirágzóbb intézetek szabályzatait, melyekből néhány olyan részletet, melyek felfogásával megegyeztek, tervében fel is használt. Semmi kétség az iránt, hogy elolvasa és bőségesen alkalmazta is, az intézeti igazgatás és nevelés mestereinek műveit: Szalézi Szent Ferenc, Fénelon, Dupanloup.

2. Crispolti marquis szenátor és Bonetti professzor.

megállapították — tudott ő modern is lenni, tudott ő az áramlattal is lépést tartani és ennek köszönhetten, hogy egy olyan évszázadban, amelyet a liberálisizmus bővített és amely az abszolútizmus minden formája ellen fellázadt, csodálatosan hozzá tudott simulni a viszonyok temperamentumainak követelményeihez.

Csakis így történhetett, hogy nevelési módszere állandóan fejlődött és a legszebb eszméktől táplálva, mai formájában testet öltött. Ezt akarjuk ismertetni alábbi sorainkban.

*
* * *

Módszerének alapját — de csakis az alapját, mely erős fundamentumnak ugyan jó, de magában véve még nem elégséges — a minden percre kiterjedő felügyelet képezi. A szalézi nevelés követelményei szerint a gyermeket olyan helyzetbe kell tennünk, melyből a bűnözésnek minden anyagi lehetősége kívül reked azáltal, hogy kicsinyeinket állandóan szemmel tartjuk és figyelmes gondoskodásainkkal elhalmozzuk. A szalézi nevelő állandóan gyermekei közt van! De milyen címen? Mint professzor? Vagy talán mint kém? Nem!

Mint a gondos atya, aki sohasem hagyja magára gyermekét, csak amennyire a gyermek önállósága megengedi.

Vannak olyanok, akik nem értik e módszert, s aggódva kérdik: „hogyan nevelitek gyermekeiteket, ha nem adtok játékot a kezébe, ha elzárjátok tőle a levegőt? Hiszen ez a folytonos

asszisztencia kineveli az álképüsködést, mely a gyermek szemeiből a nevelőre sandít.“ Tévednek az ilyenek, mert Don Bosco nevelési módszere egyenesen arra törekszik, hogy a gyermek lelke kibontakozzék, hogy az megnyilvánuljon, hogy önmagáról mindent elmondjon! A szalézi nevelés még azt is elnézi a kis úszónak, ha a víz alá bukik.

A fegyelem érdekében megőrzi ugyan mind-azt, mely szükséges ahhoz, hogy egy nevelő-intézet rendszeresen és szabályszerűen előrehaladjon, de ami ezeken túl van, azelőtt szívesen szemet húny.

Igaz, hogy a felügyelet állandó, de egyáltalában nem terhes, nem okoskodó, nem kicsinyes.

A felügyelet módszerünkben nem az a könyörtelen gyám, aki a kis csemetének minden botlását, mely fejlődése közben érheti, előre megtiltja, hanem inkább az a kertész, aki csupán arra figyel, hogy kis palántáinak elég levegőt és napfényt szállítson és esetleg javítsa azt a talajt, mely ellenszegülésre biztató mérgeket tartalmaz. A szalézi nevelő a gyermeket az örömmek állandó légkörében fürdetsi és pedig azért, hogy a fiatalság találja meg maga körül azt a meleget és napfényt, amelyre virágzásakor szüksége van. Az ilyen gyermek kívánja az örömet, hogy lelkének virágszirmai kipattanhassanak, hogy a mindent megbénító unalom kitakarodjék onnan, hogy az élet örömei átvonulhassanak szervezetén,

hogy intelligenciáját működéshez segítse, hogy a gyermek szellemében egyesítse az öröm gondolatát a kötelesség teljesítésével, és főleg, hogy a mi kis keresztényeink szívét, Isten iránti bizalomra és odaadásra serkentse.

Ez képezi szellemét a szalézi módszernek. Semmit sem végeztünk — mondja Don Bosco — ha a gyermek szívét a bizalom által meg nem nyertük. Ez a legfontosabb, minden más csak eszköz, melynek ezt a célt kell szolgálnia.

Tehát magunkhoz kell ragadnunk a gyermek szívét! Bele kell férköznünk szeretetébe, még pedig úgy, hogy elsősorban is minden testi és lealázó fenyítést mellőzünk. Arra kell törekednünk, hogy mintegy szeretetből büntessünk, a nyilvánosság teljes kiküszöbölésével.

El kell tüntetnünk minden távolságot, mely a növendéket nevelőjétől elválasztja. Éppen ezért a szaléziánus részt vesz a játékokban, gondoskodik a gyermekek örömeiről, behatol lelkivilágukba és a lehető legszélesebb mederben fejleszti az egészséges családiasságot. Súlyt helyez arra, — melyet Don Bosco is hangsúlyozott, — hogy ne csak szeresse kicsinyeit, de hogy azok érezzék is szeretét. Le kell rombolnia a tradícióknak minden korlátját, mely a gyermeket eltávolítja tőle. Természetesen nem a tiszteletadást, — mint azt talán többen gondolják — hanem inkább a bizalmatlanságot.

Szeretet nélkül nincs bizalom, bizalom nélkül pedig nincs nevelés.

Ellenben, ha a nevelő erősen tartja kezeiben a gyermek szívét, ha szelidsége és türelme által el tudja érni, hogy a szeretet hatalmas tekintélyével parancsolhat gyermekeinek, akkor lassacskán, zökkenések és megrázkódtatások nélkül elvezetheti fiait a természetfeletti világok felé . . .

Szép rendjén megszeretteti velük az imádságot; oktatja a vallásra és végeredményben korai és állandó kapcsolatba hozza őket az örökélet három forrásával: a szentgyónással, szentáldozással és a Szent Szűz iránt érzett mélyéges ragaszkodással.

Így vezeti el kicsinyeit a földi élet legtökéletesebb céljaihoz, melyek abban állanak, hogy a gyermek, az ifju és a férfi állandóan Isten kegyelmében éljenek, gyengeségeikkel támaszkodjanak az isteni erőkre, merítsenek bátorságot Jézus Krisztus barátságából és az Ő Szent Anyjának emlékeiből arra, hogy visszautasíthassák a rosszat, és betölthessék mindennapi szerény hivatásukat.

Íme, ez a végcélja a szalézi nevelésnek.

De ami kis csemetéink közül egyik-másik elveszítheti Isten kegyelmét, elhalványodhatik lelkében az Ég világoSSága!

Ilyenkor kitért ajtókkal várja őt a bűnbocsánat ítélőszéke, hogy megtisztítsa lelkét. Az Úr asztala minden reggel gazdagon terítve számára, hogy megerősítse azt, és mellette Segítő Szűz Mária oltára, mely szüntelenül szólítja imára, hogy ne-

héz és válságos óráiban szolgálatára bocsássa Isten Anyjának állandó segítségét.

Boldog Don Boscónak az volt leghőbb vágya, hogy gyermekei megtartsák lelküket a kegyelem állapotában s ezért szívesen látta, ha többször áldoztak, ha igen gyakran, ha naponként járultak a szentáldozáshoz, szüntelenül kérve a keresztények Segítő Szüzét, hogy őrizze meg lelkükben Isten törvényét és mentse meg azt az örök életre!

Ezzel el is jutottunk elméletünk végső kialakulásához, mely ép oly egyszerű, mint amilyen bölcs, ép oly világos, mint amilyen szilárd és ép oly régi, mint amilyen modern.

* * *

Többen vetették már fel azt a kérdést, hogy valóban annyira új-e, ez a módszer?

Válaszunk igen rövid: — nem, nagyon is régi. Olyan régi, mint maga a Szent Evangélium, melynek soraihoz mindenben alkalmazkodik. Csalódik az ember e pedagógia relativ újdonságaiban, ha nem ügyel arra, hogy egyes u. n. legmodernebb fejezetei nem indulnak ki másból, mint abból, hogy a nevelőnek alkalmasabb eszközöket ajánljanak, a végcél elérésére. Ez pedig sohasem lehet más, mint az, hogy Istenhez közelebb vezessük a gyermeket, a gyengéd és buzgó szeretetnek sokféle találékonysága által.

Ezt maga a Szent Evangélium tanítja.

Jézus Krisztus művének lényege nem abban van-e, hogy Örök-Atyjához vezesse a szegény emberiséget, melyet szeretetének kimondhatatlan csodái által megváltott?

Az Evangélium szavai közt gyakran találunk szétszórva, a szent sorok közé rejtve — magyarázatokat, példákat, tanácsokat, alapigazságokat, melyek vonatkozásban vannak a gyermek és az ifjúság lelkével.

Ha e töredékeket vallásos meggyőződésünk-től hajtva összegyűjtjük, egyikkel rávilágítunk a másokra, s az egészet beragyogják a Megváltó cselekedetei, melyeken felül átítatódik lelkünk az isteni könyv szellemével, e tényezők együttes hatása folytán nem tör-e föl belőlünk az a gondolat, hogy egy pontos és hiánytalan nevelési rendszert, hogy egy igazi keresztény pedagógiát teremtsünk?

Don Bosco is erre gondolt és hogy kortársainak figyelmét ráterelje, hirdetni kezdte módszerét.

Lényegében azonban nem tett mást, mint átültette a mi életünkbe — mely a XX. század korszemében él — a Szentírás dicsőséges sorait, melyekben az Úr Jézus a Jó Pásztor ismerteti, aki ismeri az ő bányáit, aki előttük megy, aki a farkas közeledtére nem menekül el, aki csak akkor tér pihenőre, amikor minden egyes bányáját beteretelte az akolba és aki napról-napra, óráról-órára értük áldozza életét.

Vagyis nem tett mást, mint lefordította a tettek nyelvezetére nagy Szent Pál gyönyörűséges sorait, melyekben az Irgalmasság isteni pompáját énekli:

— A Szeretet türelmes.

— A Szeretet telve van jósággal.

Ő sohasem keresi saját érdekét, sohasem haragszik, sohasem őriz magában gyűlöletet.

Mindent megbocsát, mindent hisz, mindent remél, mindent elvisel.

A Szeretetnek soha sincs vége . . .

*
* * *

Egyszer Turinban, ahol a Szalézi Művek bölcsője ringott, látogatóba érkezett egy barát, aki hasonló művet alapított.

Egyenesen Belgiumból jött és Olaszországon át zarándokolt, hogy megismerhessen a fiatal szentekkel, az Eucharistia ifjú apostolaival.

Természetesen néhány napot töltött a Szalaziánusok Anyaházában is, mely szemlátomást nőtt, virágzott Boldog Don Bosco gondos kezei közt. Abban az időben még ott élt a tiszta lélek ragyogó virága, a kis Savio Domonkos is, kit Róma nemsokára az oltárok fölé helyez, mestere mellé. Rövid szemlélődésének folyamán megragadta őt az a módszer, mely eddig előtte teljesen ismeretlen volt, és amellyel Don Bosco az ifjúságot nevelte. Behatóan kezdett érdeklődni minden iránt, mely az intézet működését jellemezte és tanulmányozni kezdte az egész rend-

szert. Átsétálgatott az udvarokon azokban az órákban, amikor a játékos kedv kiobbant és fellángolt, a fiatalság egész tüzével. Találomra benyitotta a műhelyek ajtaját, egy-egy kíváncsi pillantást vetett a tantermekbe, meghallgatta a gyermekek közös imáit a kápolnában, látta vonzalmukat az Oltári Szentség iránt, gyönyörködött hosszú soraikban szentáldozás idején. Csodálta azt az egészséges családiasságot, mely a nevelőket gyermekeikkel egységessé tette.

E szokatlan tapasztalatok után a harmadik napon így szólt az egyik szalézianushoz:

— Nos, tudja-e hogy felfedeztem?

— Mit?

— Titkos rugóit, ennek a nevelési módszernek!

— Ugyan! Ilyen könnyen?

— Igen, igen!

— Lássuk hát.

— Módszerüknek egész alapját a krisztusi szeretet képezi.

És helyesen látott átutazó vendégünk. Az a szellem, mely házainkban uralkodik, nem kerülte el figyelmét. Anélkül, hogy közelebről ismerte volna, egyszerű és közvetlen szavaival egészen úgy kvalifikálta nevelési módszerünket, mint maga Don Bosco.

E mellett szól az a levél is, melyet Boldog megalapítónk, életének alkonyán, 1884-ben, halála előtt 4 évvel, 70 éves aggastyán korában, amikor már gyógyíthatatlan betegségével küzdött — fiai-

hoz intézett Rómából és amelyben röviden összefoglalta művének lényegét.

— Az én pedagógiám — mondja — a szeretet leánya.

Kedves olvasó, ez a mi nevelési módszerünk.

Érdekli Önt? — Bátorkodom remélni.

Meg fog-e indítani néhány hasznos hozzászólást? — Óhajtom.

Fog-e segíteni nekünk abban, hogy az ifjúságot üdvösen szolgáljuk? — Ezt Istentől kérem.

A. A.

I

**A megelőző módszer
alkalmazása a nevelés
terén**

A modern nevelők pedagógiai felfogásának tanulmányozása közben gyakran találkozunk *bol-dog Don Bosco* névvel és az ő művének ismertetésével. Ilyenkor mindig akadnak emberek, kik azzal bibelődnek, hogy az ifjúság e nagy apostolának egész nevelési elméletét egy szóba foglalják, és fejtöréseiknek végén diadallal jelentik ki, hogy „Don Bosco nevelési műve, a *megelőző módszer*en alapszik.“

A megelőző módszer!

Íme ebben a két szóban tökéletesen kifejezhetjük azt a mérhetetlen pedagógiai tanulmányt, melyet a praktikus élet egy félszázadon át ki-művelt!

A megelőző módszernek valóban óriási szerepe van Don Bosco nevelési rendszerében, de meg kell állapítanunk azt is, hogy ez művének csak *negatív* részét képezi.

E szilárd bázison a merész gondolatoknak és az újszerűségnek hatalmas épülete emelkedik, amely azonban az Evangélium legtisztább tanításával mindenben megegyezik.

Don Bosco nevelési módszerét sorozatos előadásban lesz szerencsénk elemezni tisztelt olvasóink előtt.

Előadásunk küszöbén, főleg annak elmondására szorítkozunk, hogy mi is az a csodás *megelőző módszer*, melyről oly sokan beszélnek anélkül, hogy tanulmányozásába gondosabban behatoltak volna.

* * *

Kétféle módszer van szokásban az ifjúság nevelése terén — állapítja meg boldog Don Bosco. — Az egyik nagyon is közismert és mindenkor elterjedt volt. Ennek lényege abban van, hogy a legszigorúbb életmódot tartja szem előtt, és főfeladatának tüzi ki, hogy a rendet mindenképp felett biztosítsa. Aki pedig ellene vét, azt előre megállapított büntetési tarifa szerint sújtja.

Jelszava ez: „maradj békében, ne zavard meg az előírt fegyelmet, mert ha megteszed, ez és ez vár rád.”

Don Bosco szerényen megállapítja, hogy az ilyen bánásmód betolakodhatik és gyökeret verhet esetleg a kaszárnyákban, vagy olyan emberek közt, akikről koruknál fogva feltehető, hogy a rosszat meg tudják különböztetni a jótól. —

Egészen más alapokra helyezkedik a *másik módszer*.

Emez már nem annyira elfogult. Nem tartja fontosnak, hogy a büntetéssel megfélemlítse kicsi-

nyeit, s tekintélyét ezuton biztosítsa. Inkább a szeretetre építi rendszerét, mely megkívánja a nevelő mindenkori nyugalmát és a fegyelem tekintélyének tiszteletére *szeretettel oktat*. — E rendszer attól a gondolattól van áthatva, hogy a jó Istent semmi körülmények között sem szabad megbántanunk.

— Ne büntessétek bottal a vétkeket — mondja szomorúan Don Bosco, — az a szegény gyermek, aki a bűnt elkövette, úgy is megbántotta már a jó Istent.

A nevelőnek tehát minden gondja, minden *művészete* arra irányuljon, hogy állandó örökődése által megakadályozza gyermekeit a rossznak elkövetésében. Olyan helyzetbe kell hoznia kicsi ember-csemetéit, mely a bűnözés minden lehetőségét kizárja; vagyis apró figyelmességeivel, gondoskodásaival elárasztva őket, — *tekintetét állandóan rajtuk tartja*.

A nevelőnek szüntelenül kicsinyei között kell lennie.

De milyen címen? Feljebbvalójaként vagy egyéb tekintélyként? — Nem! hanem úgy, mint az édesapjuk, aki sohasem hagyja, hogy gyermekeinek túlságos szabadsága, nevelkedésükre rossz hatást gyakoroljon.

Ez a megelőző módszer, — ellentétben a megtorló módszerrel, mely a büntetésre támaszkodik. Amint látjuk, ez a fősulyt arra helyezi, hogy a rosszat forrásaiban elfojtsa, hogy az al-

kalmat megghiúsítsa, vagy közömbösítse. Követi a modern orvostudomány felfogását, melynek nagyobb bizalma van a higiéniaiban, mint a gyógyszerekben; mely jobban szeret *óvakodni* a bajtól, mint azt *gyógyítani*.

Megállapíthatjuk, hogy e kétféle nevelési rendszer legnagyobb ellentétje egymásnak. Az előbbi a megfélemlítésre van építve, az utóbbi pedig az éberkedő szeretetre, a ragaszkodásra, a nyugodt és egészséges családiaságra.

Az előbbi a felsőbbiséget egy előkelő elszigeteltségben tartja a gyermektől, ahonnan az csak akkor lép ki, ha büntetést kell kiszabnia.

Ott a gyermek állandó fagyos tekintettel találkozik, s szüntelen gyanakvó szemek merednek rá. Óriási távolságot érez nevelője és maga közt. — Ez a zárkózott magatartás csak arra alkalmas, hogy a gyermekben félelmet keltsen, és hogy megteremtse azt a párhuzamos utat, amelyen nevelő és gyermek egymás mellett haladva, sohasem találkozhatnak egymással.

Az ilyen nevelési módszer egy bizonyos büntetési kódexre támaszkodik, melyet a következő ferdeségek karakterizálnak: először is az a felfogás uralkodik benne, hogy a jól alkalmazott fenyítés nem más, mint a testre adott parancs, amely meggyőzi a gyermeket tévedéseiről és elveszi kedvét a visszaeséstől.

A testi fenyítés tehát automatikusan nyomot hagy a gyermekben a maga nyersségével, —

minden személyi különbség nélkül, — az előirt tarifa szerint. Azt számon tartja a gyermek, mert emlékezetes marad előtte. — Az ilyen fenytés közvetlenül a vétség nyomán, — a gyermek szemei előtt iródik be az ő rovására, és nem törölődik ki addig, míg a szabályszerű büntetést rá nem olvasták.

Véleményünk szerint az ilyen módszer egyrészt igen furcsa eredményekhez vezet, másrészt hosszadalmas és a megtorlásnak nagyon is kegyetlen fajtája.

Ma is fülünkbe cseng panasza annak a szegény gyermeknek, aki öt évig szenvedte ezt a könyörtelenséget.

— Egyetlen egyszer tettem be a lábam feljebbvalóim irodájába — mondja — akkor is megraktak. Az ilyen módszer üres, léleknélküli, mely nem igyekszik a gyermek szívét megnyerni, mert azt nem tartja követendő ideálnak, de nem is tudja elérni soha.

Ezzel szemben Don Bosco módszere legelsősorban is arra törekszik, hogy a nevelő és a gyermek közt oly szívélyes kapcsolatot teremtsen, mely családi és bensőséges. Ennek következtében, továbbá a kölcsönös ragaszkodás folytán a gyermekben odaadó bizalom ébred. Tehát előjáró és gyermek mindig és mindenütt együtt vannak: játék közben, séták alkalmával, tanteremben, templomban stb. A nevelő leszállítja tekintélyét piederstáljáról, és kedvesen leeresz-

kedik a gyermekek közé anélkül, hogy az legkevésbé is zavarná őt. Elárasztja a gyermekeket sok szeretettel, de gondosan éberkedik felettük. Csekélységekkel nem bíbelődik, mindig a lényegét keresi. A gyermekek helyett ő néz előre, felnyitja kicsinyeinek szemeit, de ha kell, be is tudja csukni azokat.

Nem számúzi a szeretet gesztusait, sem a szívélyes csevegést; szívesen gyakorolja az igazi atyai tónust, de könyörtelenül összetör minden korlátot, melyet a rosszul értelmezett tisztelet, vagy néha — a könyörtelen tradíciók emelnek, nevelő és gyermek közé. Egyszóval mindent elkövet, hogy az ifjúságot Krisztusnak megnyerje.

Sajnálatraméltó az olyan intézet — írja Don Bosco 1884-ben, halála előtt 4 évvel — hol az előljáróban csak a feljebbvalót látják és nem az édesapát, testvért, vagy jóbarátot! Ilyen előljárótól a gyermekek félnek, de nem szeretik őt.

Gyakran hallunk ellenvetéseket, hogy a gyermekekkel való folytonos együttlét kockára teszi a tekintélyt, mely lassanként egészen elhomályosul. Hogy is volna megőrizhető — mondják — a tekintély, mely a nevelés terén pedig feltétlenül szükséges, amikor a gyermek csalhatatlan szeme felfedezi előljáróinak apró félszégéseit, fogyatékoságait, ferdeségeit!

Erre a következőket válaszoljuk: „Jobbnak tartjátok, ha a megtorló módszert alkalmazzuk, mellyel elfojtjuk a gyermek önállóságát és rá-

szorítjuk őt a kicirkalmazott külsőségekre, a kép-mutatásra, melynek következtében lehet, hogy kétesértékű lelkeket dédelgetünk; végeredményben pedig sötét emlékeket hagyunk fiainkra az ő gyermekkorukból, ifjúságukból és arról az intézetről, honnan az életbe kikerültek!"

Még jobban szeretünk a szülőkre hivatkozni a megtorló módszer ékesszólású védelmezői előtt. Ugyanis jóllehet, hogy a szülők együtt élnek az ő csemetéikkel, együtt hancúroznak velük reggeltől estig, mégis találnak számos eszközt arra, hogy megvédjék tekintélyüket, melynek legnagyobb biztosítéka abban van, hogy szent életet élnek, és egész igyekezetükkel azon vannak, hogy mindig jobbakká legyenek.

Nincsen érdem abban, ha korbáccsal szelidítünk magunkhoz egy-egy gyermeket vagy egy osztályt, vagy akár az egész intézetet.

— Karhatalommal minden füles tud kormányozni, — mondja *Cavour*.

Ha csak elnyomatásról van szó, akkor a nevelés problémáját mindenki könnyen megoldhatja. Ehhez ugyan nem sok előképzettség kell.

Ellenben, ha eredménnyel akarunk elébe vágni a rossznak, latba kell vetnünk minden törekvésünket. Ténykedéseinket szeretetnek kell áthatnia, és az emberi szív minden féltő éberségére szükségünk van!

Ebben rejlik módszerünk eredeti nagysága, mely két irányban tesz jót: közel hozza a gyer-

meket nevelőjéhez, mely által mindkettőjüket helyes irányba formálja. *Kettőjük között az a viszony áll fenn, hogy az egyik fél csak akkor haladhat előre az engedelmesség útján, ha a másik fél is előre halad az önfeláldozás útján.*

Ha a gyermeket szeretjük, felnőtt fejjel is sok szépet tanulunk tőle, mert általa lelkünk mindig friss marad.

A jó nevelő tehát álhatalos munkával, mindennapi küzdelmével, állandóan fokozza buzgalmát, türelmét, önuralmát és végelemzésben boldogságot talál abban, hogy elhagyhatja a gyűlöletes fenytést, melynek helyébe fellép, a szeretet nyomán viruló engedelmesség!

* * *

Nevelési rendszerünket némelyek fáradtságosnak találják.

Bizonyos — mondja Don Bosco — hogy az előljáróra nézve nem igen kényelmes, de nagyon is megbecsülendő, mert viszont a gyermekek szempontjából könnyű és sok eredménnyel jár.

Azok a nehézségek, melyek az előljárót terhelik, szintén csökkenek, mihelyt az illető, kellő buzgalommal lát feladatának megoldásához.

Ha azzal az önfeláldozással, melyet nevelési rendszerünk megkíván, behatolunk a gyermek lelkébe, négy biztos eredményre számíthatunk: tanítványaink egész életükön át, — eszüknek és szívüknek legnagyobb botlásai közben is, — ra-

gaszkodni fognak hozzánk; egyetlen egy sem lesz közöttük, ki a javulás útján haladást ne mutatna fel, bármily romlott, vagy a bűnözésre bármennyire hajlamos is az illető; a járványos bűnözés az éber felügyelet által elfojtva vagy közömbösítve, kívül reked annak a háznak ajtaján, amelyben meghonosítják a megelőző módszert, és végül, ha a gyermek szívét sikerül megnyernünk, — melyre mindenek felett törekednünk kell — az aléleknek olyan bensőséges alkatelemévé lesz, melyen keresztül könnyen behatolunk abba és helyes irányba formálhatjuk.

Boldog Don Bosco, földi pályafutásának utolsó éveiben, amikor az élet sokféle iskoláját már megjárta és tapasztalatai bölcseséggé kristályosodtak lelkében, — az emberi szív két életrevaló tulajdonságát honosította meg és fejlesztette ki a nevelés világában, u. m. a vidámságot és a szívélyességet. Ezt a két fontos tényezőt különösen a játékorák idején szerette érvényre juttatni.

A mi intézeteinkben — mondja Don Bosco — elmaradhatatlan a vidámság, a játék, és a hozzávaló szabad tér, mert ezek felüdítik a gyermekeket és levezetik a fiatalság izzó kedélyeit.

A mi fiaink életében nincsenek elszigetelt csoportok, nincsenek gyanus sugdosások a szögletekben, nincsenek titkos elrejtőzések a folyosók sarkaiban, vagy a homályos lépcsőházakban.

De van bőven lárma, ének, kacagás, hogy az ember dobhártyája is megérzi.

Az előljárók belevegyülnek a játékokba, melyekben olyan lelkesedéssel vesznek részt, mint a többi gyermekek.

Az idősebb előljárók, akik kinőttek a fiatalos rugalmasságból, vagy a mindennapi futkározásból, biztató szavaikkal és tapsaikkal buzdítják a játék győzteseit, vagy ha a játékot valami oknál fogva mellőzniök kell, — kirándulnak, esetleg sétára indulnak gyermekeikkel. Játékóra alatt az egész intézet az udvaron van.

Atyák és gyermekek egy társaságba vegyülnek, a leggyönyörűsebb zajongással. És ebben a nyüzsgő együttesben a szemek őszinték, a homlokok nyíltak, a szíve mindenkinek az ajkán van. Ez az igazi családi élet a maga bájával, szívéllyességével, keresetlenségével, isteni nyájasságával!

Mennyire ellenkezik ez azzal a látvánnyal, amit a másik módszerrel berendezett intézet nyújt.

Itt a játékóra alatt nincs lárma, nincs ének, nincsenek jókedvű felkiáltások.

A gyermekek magatartásán komor unalom nyújtózkodik és arcukról a fáradtság egy bizonyos faja tükröződik. Mintha mindnyájan duzzognának.

Szemeikben a bizalmatlanság nyomasztó árnyalata ül, mely a jó emberek szívében fájdalmat ébreszt.

Néhányan futkároznak közülük, néhányan ugárdóznak, koruknak bájos szertelenségével, de legtöbben magukba zárkozva ólálkodnak vala-

mely kiszögélésben, vagy a falnak támaszkodnak és gondolataikba merülnek. Mások a lépcsőfokokon üldögélnek, vagy a folyosók félreeső helyein terpeszkednek, hogy a felügyelet elől elmeneküljenek.

Többen csoportokba verődve, lassan sétálnak és diskurálnak. Beszélgetésük azonban nem lehet valami lélekemelő, mert akkor nem volna oly nyugtalan a tekintetük, nem volna olyan kutató, olyan lopva körültekintő, nem volna rajta az a csúnya mosoly, amely elárulja, hogy felfedezte egy-egy kétértelmű szónak, vagy mondásnak az értelmét.

Ha ilyesmit látunk, önkénytelenül az a kérdés tolakodik fel bennünk, hol vannak ilyenkor a gyermekek nevelői?

Bizonyosan maguk között diskurálnak, filozofálnak az élet rejtélyei fölött, vagy visszavonulnak szobáikba.

Az udvaron csak a hetes felügyelő van, ki egymagában nem képes uralkodni oly sok gyermek lelkületén és nem is tudja biztosítani a belső fegyelmet.

Ha egy ilyen előljáró elhalad a gyermekek közt, kikerülik őt, a csoportok széteszlanak, a csevegés elnémul és a gyermekek magatartása komollyá, színleg teljesen korrekté válik; és ez minden amit egy ilyen intézetben megkívánnak. Ha azonban kutatni kezdünk, bizonyára fogunk találni olyan helyet, mely a lelkeknek ártalmára van.

Gyászos eredményeket mutat az a nevelési módszer mely gyökereiben megnehezíti a nevelő sűrű együttlétét a növendékekkel, vagy másszóval szükségtelennek tartja, hogy a dolgozó kezek sokat foglalkozzanak azzal az anyaggal, melyet át kell formálniok.

*
* *
*

Híveink természetesen találkoznak ellenkező véleményekkel is. Vannak akik úgy érvelnek, hogy elméletben mind szép amit mi tanítunk, de a gyakorlati élet, egy kússá túlnehéz keresztet nyom a nevelőre és végelemzésben senki sem tudja elhárítani, a gyermek valamennyi botlását. Az ilyesmi végzetszerűen jön és elkerülhetetlen.

Gyakran kérdezik tőlünk, hogy milyen eszközökkel kényszerítjük gyermekeinket a parancsok betartására és miképpen állapítja meg módszerünk, a büntetések fokozatait?

E kérdések egy pillanatra sem hozták zavarba sem Don Boscot, sem az ő tanítványait.

Büntetésre természetesen szükség van. Végzetesen tévednének azok, akik azt hinnék, hogy Don Bosco fiai valaha is elnézték, hogy gyermekeik hamis utakon tévelyegjenek.

Ha valamelyikük rossz útra téved, minden körülmények közt vissza kell vezetnünk a helyes ösvényre. Először szép szóval, ha kell erőszakkal, de ha másképp nem sikerül, büntetés árán is.

Az észszerű tanács, a jó példa, a helyes igazságszolgáltatás hatnak a gyermekre. Jóllehet nem oly gyakran, mint gondolnánk, de alkalmas pillanatban nagyobb és maradandóbb erővel.

Mindenesetre fontos, hogy az alkalmazott fenyítések az egész módszer eredeti elgondolása hassa át. Mindenkor ügyelnünk kell arra, nehogy a gyermek szívét zárkózzá, rideggé, vagy közömbössé tegyük a nevelés művének pozitív hatásai-val szemben.

Ennélfogva a fenyítések a szalézi intézetekben, a következőknek kell karakterizálniok: amennyire csak lehet, mellőznünk kell; ha alkalmazzuk is, szem előtt kell tartanunk, hogy azok ne legyenek sem megalázóak, sem izgalmat keltők. Mindig igazságtól kell áthatva lenniök és végül, a lélek nemesítését kell előmozdítaniok. Idevágó elveinket gyönyörűen fejtegeti *Pascal*, „*A szív parancsa*“ c. művében.

Don Bosco egy félszázadnál hosszabb időn át foglalkozott gyermekekkel és élete végén elmondható, hogy soha sem kellett büntetnie.

Boldog Don Bosco kétségkívül szent volt és az a prestige, továbbá a nevelésnek az a ritka tudománya, mellyel ő rendelkezett, nem adatik meg mindenkinek. Azonban fiai arra törekcsenek, hogy minden lépésében kövessék őt, tehát a fenyítés pillanatát a legvégső határra tolják ki. A gyermek viselkedését állandó figyelemmel kísérik, de csak a szemük sarkából,

ahonnan nem csak a rosszat, de a jót is, sőt a rosszakaratnélküli csintalanságot is meglátják, mely előtt gyakran szemet hunynak.

Amikor csak lehet, kerüljétek a büntetést — mondja boldog Don Bosco. Fiai természetesen e szerint cselekszenek.

Előfordul néha, hogy — lelkiismeretükre hallgatva — a fenytetés eszközáhez kell nyúlriok, de ilyenkor mindig eszükbe jut mesterüknek tanítása. Talán sohasem fordul elő, hogy valakit nyilvánosan, vagy a többiek előtt lealázóan fenytítenének meg.

A lélek érzékeny részeit sohasem szabad megsértenünk és a fenytítésnek sohasem szabad, az évek alatt, vagy néha az egész élet alatt felhalmozódó *haragtartásból* kiindulnia. Egyetlen ilyen eset elégséges ahhoz, hogy a nevelés komoly munkája elé *lekúzdhetetlen akadályokat gördítsen!*

A testi fenytítésnél sohasem szabad az előljárót indulatnak vezetnie, mert az beletapos a gyermek lelkébe és szívet ellenszegülésre gyújtja. A fenytítés tehát mindenkor okszerű legyen és az igazságnak megfelelő, mert a nevelés eredményére kártékonyan hat minden megrázkództatás, pl: váratlan pillanatokban való sértegetés, teljesíthetetlen vagy túlhosszú büntetési feladatok, testi fájdalmakat okozó helyzetek rákényszerítése, (kikötés, gúzsba-kötés) ütés, fülhúzás stb. Ha egyik gyermekünket az intézetből el kell távolítanunk, bármily súlyos oka legyen is annak, —

pl. kötelességteljesítés ellen való botrányos ellenszegülés, vagy nyakas fegyelmetlenség — az elbocsátásnak ilyenkor is szép szóval, bizonyos szívélyességgel kell megtörténnie. Amennyire csak lehet, minden feltűnést kerülnünk kell és bizonyos találékonysággal természetes ürügyet kell keresnünk, a veszélyes gyermekek eltávolítására. Legjobb, ha szüleivel, vagy gyámjával elvezettetjük. Így legalább becsületes emléket hagy maga után a többiek előtt.

Mikor egy ilyen gyermek a ház küszöbét elhagyja, előljárójának utolsó símogatása legyen szeretetteljes, mert a „*tékozló fiúnak*“ is éreznie kell, hogy van egy atyai szív, mely visszavárja őt a régi ház tűzhelyéhez.

A szalézi atyák tehát mindig szelíd szavakkal bocsátják el javíthatatlan csemetéiket.

— Kedves gyermekem, nem őrizhetlek tovább, — mondják — mert elrontod a többi báránykáimat is. Hűséges barátságomra azonban mindenkor számíthatsz. Tarts meg te is jó emlékezetemben és az élet súlyos óráiban gondoldj reánk, akik jó szívvel vagyunk irántad.

Boldog Don Bosco 1880-ban, életének 65-ik esztendejében, még egyszer áttanulmányozta azokat a könyveket, melyekbe összesűrítette nevelési rendszerének lényegét és ezt a pár sort írta hozzá:

— *Mielőtt a legkisebb büntetést is kiszabnátok, mérlegeljétek a gyermek vétkének fokát*

és ha a figyelmeztetést elégségesnek találjátok, ne alkalmazzátok az erélyes rendreutasítást, viszont ha ez utóbbit elégségesnek tartjátok, óvakodjatok a fenyítéstől.

Legyünk elnézők a hibák iránt, de értessük meg a gyermekkel a bűn súlyát.

Ez az ő arany szabálya!

A fenyítést sohasem szabad durván, merev szabályok szerint a mulasztáshoz viszonyítani, hanem mindig annak a gonoszságnak a fokához, mely a gyermeket a vétek elkövetésére indította.

A fenyítési tarifának nagy hibája az, hogy nem nézi a bűn mérvét, hanem ugyanazt a büntetést szabja ki egymástól különböző esetekben is és megfélelkezik²⁷ arról, hogy egy alkalmas példaadás, vagy speciális esetekben a józan ész felhasználása, továbbá a merev szigornak minimális alkalmazása és a büntetésnek a rosszindulathoz való arányítása — sokkal hatásosabb.

Egy ilyen szegény kis gyermeket — aki alig lehet felelős tetteiért, aki talán rossz szokásokat örökölt, és természetének gyarlósága, vagy szenvedélye által minden csábításnak áldozatul esik, — el tudnátok úgy bírálni, mint azt a jóvérű gyermeket, aki mindig az erény példáit látta, akinek egész szervezete és idegrendszere életerőtől duzzad és akinek lelkivilága jól ki van egyensúlyozva? Úgye nem!

Tehát amikor látjuk, hogy a *fenyítés* elkerülhetetlen, mert avval a gyermek érdekét szolgáljuk,

önkéntelenül is arra kell gondolnunk, hogy sokkal előnyösebb, ha a jó édesanyák példáit követjük és a büntetésnek azt a fajtáját választjuk, amelyet ők — szerető szívükre hallgatva — olyan ügyesen tudnak alkalmazni.

Valamely méltatlankodó arckifejezés, hideg vagy közömbös magatartás, egy elfordított tekintet, kézcsók elöl visszahúzott kéz, az esetek négyötöd részében elegendő ahhoz, hogy érzékeny büntetést szabjon a gyermekre.

A figyelmeztetések effajta módjai azonban csak akkor lesznek hatásosak, ha a gyermekek érzik, hogy szeretjük őket és önfeláldozó életünkkel sikerült megszerettetnünk magunkat.

Don Bosco ebben a kérdésben a következő-kép nyilatkozik: A gyermek szemében büntetés mindaz, melyben mellőzést, vagy személye iránt közömbösséget lát. Igazság az, hogy egyetlen fagyos tekintet nagyobb hatást eredményez, mint egy csattanós pofon.

Egyetlen dicsérő szó, — ha a gyermek azt megérdemli — tökéletes jutalmat jelent, de egyetlen feddő szó is elégséges ahhoz, hogy emlékezetes fenytést képezzen, ha az illető megfélemlszik magáról.

Egyszer Don Bosco arról értesült, hogy kis emberkéi között az elégtelenségnek bizonyos szele kezd felülkerekedni. Ennek tökéletes elfojtására elégséges volt, hogy esti imádság után, mielőtt a gyermekek pihenőre tértek, ennyit mondott nekik:

„Nem vagyok megelegedve veletek! Ma este nem mondok semmit, menjetek aludni!”

Ha ilyen esetek után a gyermek még mindig ellenszegül, akkor alkalmazható megfelelő fenytetés, de csakis módjával, mint ahogy azt fentebb említettük. Az izgalomnak nyoma se lássék és kerülnünk kell a gyermek lelkének lehangolását. A büntetést az igazság jegyében kell alkalmaznunk és a legkisebb fokra kell leszállítanunk.

Emlékeinkből felsorolunk néhány idevágó példát. Pl. eltiltjuk a gyermeket az intézetben tartott színelőadásról, vagy sétáról. Rekreáció idején eltiltjuk őt a játéktól, s helyett munkáját kell végeznie, hogy azt mielőbb befejezze; valami apró örömet csak annak a fenntartásával biztosítunk számára, ha hibáját helyrehozza; az ebédjét állva kell megennie; hazai csemegéjét 'elzárjuk előle; nyári szünidejét megrövidítjük olyformán, hogy később kezdi meg és korábban kell befejeznie, mint társainak stb.

Számталanszor tapasztalhatjuk, hogy efféle eszközökkel sokkal nagyobb eredményeket érünk el, mint a megfélemlítéssel.

A gyermek szíve mindig nyílt legyen, hogy annak tulajdonságait akkor is láthassuk, amikor foglalkozni kezdünk vele és akkor is, amikor azon a nevelés művét befejeztük.

Rövid fejtegetésünk befejezése előtt foglalkozni kívánunk még a család fogalmával.

Nevelési rendszerünknek legfőbb érdeme az, hogy a gyakori együttlét által, egy folytonos és benső kapcsolat fejlődik ki nevelő és gyermek között. Ennek a kapcsolatnak segélyével — amennyire csak lehetséges — állandó nyitott könyv előttünk a gyermek szíve és benső akarata, melynek folytán beleálíthatjuk őt a családi élet miliójébe.

Az emberi teremtmény nem tud önállóan fejlődni. Tehát hogy az élet változataiba beledzödjék, szükség van arra, hogy annak etikáját már gyermekkorában magába szívja.

Gyakran tapasztalhatjuk, hogy azok a szegény gyermekek, akik valamely különös ok miatt, vagy tragikus esemény által Isten kegyelmét, illetve a családi élet természetes légkörét nélkülözik, — lelkiéletükben, úgy emberi, mint keresztényi szempontból — *elszintelenednek*.

Számosan vannak szegény gyermekek, kiktől a gonosz élet csakúgy megköveteli a maga anyagi szükségleteit, mint mástól, de eltántorítja tőlük apjukat, ki kötelességének teljesítését elmulasztja. Hányszor látjuk, hogy a halál az ő sötét szárny-csapásaival elhordja a családból az apát és megfosztja azt a szegény gyermeket gyámolítójától, kit senki sem pótolhat számára.

Don Bosco fiai átérzik az ilyen vesztes gyermekek helyzetét és létesítenek részükre egy másik családot.

Bizonyos, hogy e családi élet nélküli a vérközösséget és inkább mesterséges mint természetes, de a szalézi atyák gondoskodása, leleményessége és szeretete ezerféleképen törekszik arra, hogy ébren tartsa a gyermekben azt a boldogító érzést, melyet a szülői ház nyújt, hogy virágba boríthassa és gyümölcscsé érlelhesse lelkének gazdag képességeit.

II

Szabadság a nevelésben

Az ifjúság nevelése igen gyakran két módszer között ingadozik, a *túlságos szigor és a szélsőséges szabadság* közt.

Ha e két végletet nem alkalmazzuk kellő rátermettséggel, vagy olyan ügyességgel, mely minden erőltetéstől mentes, de úgy az egyiket, mint a másikat áthatja, akkor ez a két módszer észrevétlenül, de ellenállhatatlanul annak az állfilozófiának szolgálatába lép, melyet legalább is a rövidlátó emberi természet tartalmatlan gondolkodása jellemez.

Gyakran tapasztalható, hogy a túlságos szigorra épített módszer, gyökereiben rossz. Egyetlen vonatkozásban sem alkalmas arra, hogy a jóra serkentsen. Minden pillanatban hajlamos, hogy a nevelés művét kártékonyan befolyásolja és ezért állandóan nyirbálnunk kell kilengéseit.

Szerinte a gyermeket szüntelenül zaboláznunk és hajlítanunk kell, valamely rugalmasság nélküli szabály szerint, az u. n. *vasfegyelem* által. Szegény kis csemete minden megmozdulását, minden ösztönös csintalanságát nyomban le kell fékezniük.

Nem más ez, mint a törvény és a fegyelem könyörtelen önkénye, melybe semmiféle friss gondolat, vagy egyéni felfogás nem tud életet önteni. *A formások és a vak elnyomatás diadalmasan trónol e rendszerben.*

A másik felfogás ép ellenkezője az elsőnek. Ez a legnagyobb meggyőződéssel állítja, hogy a természet első és ösztönszerű megmozdulásai mindig igazak, vagyis, hogy a gyermek hajlama mindig a jó felé törekszik* és így saját maga előtt letagadja, hogy a titokzatosságoknak hányféle szövevénye fosztja meg boldogulásától az emberi természetet és ösztökéli azt a rosszra.

Szerinte a gyermek lelkét magára kell hagynunk, hogy vegetáljon úgy, ahogy épen tud. Szóval minden korlátozás alól felmentjük és saját hajlamaira bizzuk.

E módszer tehát nem egyéb, mint a rosszul értelmezett szabadság, vagyis sokféle vágynak az anarchiája.

Az ösztön és a szeszély győzelme a rendszer erőtlen szabályain!

Nem volna tehát lehetséges — mondja Don Bosco — hogy az emberi természetnek megfelelő, de kevésbé korlátlan gondolatot követve, inkább a hitélet és az igazságosság alapján szerkesztenők meg módszerünket, mely biztosítaná mind a két felfogás számára az őket megillető

* Az első álláspontot Kant vallja a „Pedagogia” c. tanulmányában, a másodikat pedig Rousseau az „Emile” c. művében.

részt. Ennek segélyével ugyanis, olyan nevelési módszert alapíthatunk, mely a dolgok való törvényszerűségét tiszteletben tartja és győzedelmesen vonul el a két sziklacsúcs — a túlságos szigor és a szélsőséges szabadság — közt!

Volt aki hitt neki, de volt olyan is, aki próbára akarta tenni felfogásával.

Harminc évi szorgalmas kísérletezés után azonban e két véglet nemes egyesítéséből olyan monumentumot emelt, melyben *a szív és az ész, a tekintély és a szabadság*, egyaránt megtalálták a maguk szerepét.

Nevelési rendszerében tekintélyes részt szánt a gyermek szabadságának. Visszaemlékezett *Bossuet* szavaira: „*Az ember hanyatló természetének romjai alatt mindig található valami a szépből és első tervezgetéseinek nagyságából.*“

Boldog Don Bosco sohasem félt tehát attól, hogy a gyermek önkénytelen megnyilatkozásaira, a kis keresztény egyéniségére és izzó természetének eleven erejére alapítson. Úgy gondolkozott teljes észszerűséggel, hogy a nevelés lényege nem abban van, hogy a gyermek eredetiségét megfojtsuk, hanem ellenkezőleg abban, hogy azt kinyílni hagyjuk, mint a virágot! Hogy a benne levő energiákat sűrítsük, de egyszersmind fegyelmezzük is.

Don Bosco tanításai szerint a nevelő nem lehet sem az akarat zsarnoka, sem pedig a gyermekek eszejárásának tétlen szemlélője, hanem a

gyermek nélkülözhetetlen játszótársa, ki megtanítja a serdülő ifjúságot arra, hogyan kell a feyelmet *önmagában kiépítenie*.

Gyakran találkozunk azzal a kérdéssel, honnan vette Don Bosco e teljesen egyéni nézetét, mely nevelési rendszerében a gyermek szabadságára vonatkozik.

Anélkül, hogy túlságosan bálványozná az ifjúságot, — ezt az égő virágos mezőt, — mindig arra törekedett, hogy biztosítsa számára a szükséges tápláló anyagokat, mert ezáltal gyönyörűségesszínekkel pompázik Isten végtelen ege alatt.

Hogy aztán honnan vette? — Titokzatos megérzéseiből! Jövőbelátó álmaiból! Volt szíve és ereje az élethez!

Nem tett ő egyebet, mint felszívta magába korának légkörét, és megérezte, hogy milyen lelki motívumok és milyen benyomások irányítják az emberi akaratot.

Tapasztalatokat gyűjtött gyermekkorának tiszta emlékeiből, a chieri nagyszemináriumból, az evangélium mélyes átértéséből, — melyben a szeretet egész pedagógiája csirájában van meg, — végre a nevelés iránt veleszületett zsenialitásából, mely e szerény papnak annyira tulajdona volt, mint senki másnak.

És reméljük, hogy később, amikor a pártatlan történelem össze fogja állítani az elmúlt század pedagógiai felfedezéseinek katalógusát, nemcsak a laikus, vagy protestáns műveket fogja

megemlíteni, hanem egysorba fogja állítani a többi megbízható rendszerekkel, azt az eredeti és korát mindenkor meghaladó nevelési módszert is, melynek egész elgondolása és megvalósítása boldog Don Bosco nevéhez fűződik.

*
* * *

Hogy a nevelés terén alkalmazott szabadságot magában az életben megfigyelhessük, menjünk el bármely szalézi intézetbe és nézzünk ott körül. Tegyük úgy, mintha bennünket semmi sem érdekelne, ellenben annál jobban nyissuk kizemeinket.

Figyeljük meg például a gyermekek viselkedését a templomban, a mindennapi szentmisén.

Hiába keressük, legkisebb nyomát sem találjuk annak a régi, *janzenista* eredetű formalizmusnak, mely valamikor kíméletlenül letaposta a keresztényi irgalmasság hajtásait, illetve *szabályszerűvé* merevítette azt.

Ezek az elavult rendszerek pontosan előírták, hogy a gyermekeknek évenként hányszor kell áldozniok. Rendszerint előre meghatározott napon, kötelezettség terhe mellett vezették az egész kolégiumot az Oltáriszentséghez.

A szentáldozáshoz padok szerinti szigorú sorrendben járultak, mert így szép, így van rendben és így kívánja a fegyelem.

A szentgyónást is meghatározott napra tűzték ki. Megparancsolták, hogy az egyik osztály szom-

baton, a másik következő szombaton és így tovább, — járul a szentgyónáshoz.

Merev és érzéketlen szabályok szerint hajlították a lelkeket és arra kényszerítették, hogy a megjelölt napon és órában ébressze fel szívében a bűnbánatot és szabályszerűen szálljon magába!

A szalézi templomokban ilyesminek nyomát sem találjuk.

A gyónók különféle gyóntatószékek körül várják a penitenciát, de szabadon és önkéntes elhatározásból. A buzgó gyermekek példája az egyetlen külső kényszer, mely a többiek akaratára hat.

Szentáldozás idején még eredetibb, mondhatnánk még tipikusabb kép tárul elénk.

A miséző pap már megfordult, hogy mondja: „*Misereatur vestri . . .*“ ekkor alig van még egy-két gyermek az oltárnál. Az „*Ecce Agnus Dei*“-re három vagy négy gyermek lép ki az első padból, ugyanakkor három vagy négy érkezik valahonnan az utolsóból.

Ha a szemlélő figyel, észreveheti, hogy mintegy öt-hat gyermek érkezik a középső padokból, hasonlóképen az előbbiekből és az utolsókból is. Minden pad öntia maga részét, kisebb csoportokban.

Néhány felöltős közeledik, néhány reverendás mozdulatlanra válik . . . Itt egy gyermek elindul és letérdel mestere mellé, amott egy előljáró felemelkedik helyéről és követi kicsinyeit az oltárhoz és ez így tart egész áldoztatás alatt.

Egyesek jönnek, mások mennek, a többiek kitérnek útjukból. Néhányan magukba mélyedve haladnak előre, néhányan pedig térdenállva imádkoznak és arcukat tenyerükbe hajtják. Végül befejezik a szentáldozást és a pap visszafordul az oltár felé. Nehéz volna megmondani, kik járultak az Oltáriszentséghez és kik nem.

Most már csak az a kérdés, miért van mindez így? — Mert Don Bosco megtiltotta, hogy padonként vonuljanak az oltárhoz és teljesen száműzte intézeteiből az úgynevezett „*általános szentáldozást*.” A jámbor buzgólkodást szívesen vette és pedig minél gyakrabban, de az ilyen felbuzdulásnak mindenkor *önként* kell megnyilvánulnia.

A gyakori, sőt a mindennapi áldozásnak hirdetője volt, de minden kényszer mellőzésével, a tökéletes szabadság alkalmazása mellett, még a nagy ünnepeken is.

Ha kilépünk a templomból és megfigyeljük a gyermekeket játék közben, ugyanezt az egészséges szabadságot találjuk.

Az egész intézet a játszótéren van. *Ez már szigorú szabály.* Ebben a tekintetben ki kell fejeződnie a fegyelemnek az egész vonalon.

Az előjárók, legnagyobb része — papok és laikus testvérek is, — örömmel vesznek részt a játékokban és szívesen vetik alá magukat e szabálynak.

Mily sok változatosság van e játékokban! Mennyi őszinteséggel nyílnak meg a szívek a szabad futkározásban!

A labdakedvelők magukban csoportosulnak. Akik a korlátért vagy nyújtóért lelkesednek, külön csapatokba verődnek, míg a legelevenebbek rabló-pandurt játszanak.

A turini oratóriumban ma is visszaemlékeznek egy igen kedves kis epizódra, mely Don Bosco fiaival történt. A gyermekek háborúsdit játszottak és e közben egyik veteményes ágyat összetaposták. A jó Margit mama (Don Bosco édesanyja), természetesen szemrehányást tett fiának, hogy miért tűri ezt a túlhajtott pajkosságot, mire ő jókedvűen válaszolt:

— Nem baj édesanyám, egy kis pajkosság sohasem árt! Az a fő, hogy a jó Istent meg ne bántsák. Marad ott még saláta elég!

A kis csapat vidámsága elfeledtette vele ezt a kis rendetlenséget. Don Bosco sohasem szerette fékezni gyermekeinek elevenségét. Azt tartotta ugyanis, hogy az egészséges léleknek az a legbiztosabb jele.

Végre letelik a játékidő.

A gyermekek legnagyobb rendben, párosával sorakoznak és felvonulnak a tanterembe.

Kísérjük őket az iskola falai közé.

Érdekes dolgokat tapasztalhatunk a tanteremben is.

Nyomát sem találjuk annak a bizonyos ünnepélyességnek, melyet a túlságosan kicirkalmazott, vagy tudományosan lerögzített iskolai rendszabályok előírnak.

Bensőséges családiasság uralkodik itt, mely a tanárnak járó köteles tiszteletadást nem a kényszer eszközeivel rója a tanulókra. Csakúgy megkövetelik itt is a kifogástalan magatartást az órák alatt, mint máshol. Feladatát mindenkinek tökéletesen meg kell oldania, mert az ellenőrzés rostája ép olyan finoman működik, mint a legszigorúbb hírű intézetekben, de — mint említette *d' Aurec* herceg — itt egy sajtóságos tónus uralkodik, az úgynevezett szalézi szellem, mely az atyai szeretet jegyét viseli magán. Itt a gyermek gondolatainak önkéntelen kirobbanásait nem fojtják le, hanem saját hasznára érvényesítik. A növendék benyomásait, melyek belevágnak lelkébe nagy szeretettel hallgatják meg. A tanár merev tekintete sohasem némítja el a diákot.

Egész természetes, hogy gondolatait mindenki elmondhatja, mégpedig saját módja szerint. Azonban ha abban ferdeség van, nyomban meggyőződik annak helytelenségéről.

Egy-egy tréfás megjegyzés, valamely történet elmesélése, mely pihenteti az idegeket, apróbb kedélyes szünetek, melyek megnyugtadják a lelket, — mindennaposak.

Nagyon is jól tudják, hogy a gyermek figyelmeképessége nem állandó és nem lehet beléje erőszakolni a tudományos fogalmak legegyszerűbbjeit sem.

Sohasem tapasztalható, hogy a tanár szigorúsága befolyásolja, vagy korlátozza, a gyermekek

szabad észjárását. Épp ellenkezőleg, nagyon is érdeklődnek aziránt, hogy a gyermek mit akar mondani. Ha a tanár kérdést tesz fel, biztatja diákját a válaszra. Mindenkitől érdeklődést kíván. Azt a témát, amelyről szó van körülírja, hogy mennél jobban megvilágítsa valamennyi növendék előtt. Szóval a szalézi iskolák inkább beszélgetés útján oktatnak, miközben a lehető legnagyobb szabadságot alkalmazzák. *Szinte mulattatva tanítanak.*

Haladjunk át az udvaron és vessünk egy tekintetet az ipari műhelyekbe is, hol a kézműveség eredményes oktatására a legbölcsebb megoldást találjuk.

Mit látunk tehát a műhelyekben?

Az inasok munkájuk fölé hajolva szorgalmasan dolgoznak. Átlag négy évig tanulják a mesterséget. Annak elsajátításában állandóan ellenőrzik és minden ágában fejlesztik őket, melynek következményeképpen értékes iparosokká válnak.

Nem kis dolog ám jó iparost nevelni, hogy az a mesterségét minden tekintetben értse.

A kézügyesség fejlesztése és az elméleti tanulmányok együttesen teszik lehetővé, hogy munkaközben, ezeknek az embercsemetéknek úgyszólván életrekel a szerszám a kezükben.

Ha felkeltjük figyelmüket az észszerű életre és megszerettetjük velük mesterségüket, maguktól megértik azt is, hogy előnyösebb helyzetbe jutnak, ha megszokják a műhelyi fegyelmet, mert

mindig magasabb elismerésben lesz részük mint azoknak, kik kevesebb időn át inaskodnak ugyan, de több zavaró körülménynek és nagyobb kihasználásnak vannak kitéve. A gyermekek legnagyobb része át is érzi ezeknek a fontosságát. De ha egyik-másik akár *szeszélyből*, akár a szabadság iránti vágyból, vagy pénzkeresési kapzsiságból el akarja hagyni mesterét és eltávozik, hogy ballépéseinek számát szaporítja és pillanatnyi előnyökért esetleg egész jövőjét feláldozza, ám tessék: semmiféle szerződés nem köti, szabad az út. Így keznek ugyan megértetni vele, hogy szándéka mily veszélyeket és szomorú következményeket rejt magában, szóval mindent eikövetnek, hogy helyes gondolkodásra bírják, ha azonban a gyermek makacssága hajthatatlan marad, óvakodnak attól, hogy kieroszakolják a „*Sic volo, sic iubeo*“-t. Az ajtók kinyílnak és a személyes örökös megszűnik fölötte. Ám az előljárók imája és szeretete tovább kíséri az életben az ilyeneket is, kik végzetszerűen, de ellenállhatatlanul eroszakolják ki korai önnállóságukat.

Hasonlóképen cselekszenek az olyan gyermekekkel is, akik többszörösen eltávoznak, vagy az intézet szellemével össze nem egyeztethető célok elérésére törekszenek.

Don Bosco kifejezett kívánsága volt, hogy a szalézi házak kapui állandóan tárva legyenek és olyan szabadon lehessen oda bejárni, mint valami bazarba.

Ha új gyermek érkezik az oratóriumba, akár egyedül jön, akár szüleinek vagy barátainak kíséretében új báránynak tekintik, megalapozzák jövőjét és minden további nélkül kenyeret adnak kezébe.

Ha elmarad akár egy vasárnap, akár két vasárnap, akár tíz vasárnap egymásután, nem űzik el, hanem továbbra is a családhoz tartozónak tekintik. Lehet, hogy „tékozló fiúnak“ klasszifikálják, de különösebb szemrehányásokkal nem illetik. Ha hosszú elmaradása után ismét megjelenik az intézet küszöbén — talán szégyenkezve kissé, — az előjárók a legnagyobb szeretettel, még több atyáskodással fogadják. Lelkifurdalásait jóságos tekintetükkel eloszlatják és mint az Evangélium tanítja, *visszakapja helyét a családi tűzhelynél.*

Az ilyen türelmes bánásmód mindenestre sok nehézséget és akadályt gördít a nevelés műve elé, de ha átérezzük jelentőségét annak a csodálatos erőnek, mely e módszer alkalmazása mellett az ifjúság lelkét egybekapcsolja mesterének szívével, (mert végre is ez a legfontosabb) rövidesen tapasztalhatjuk, hogy a nehézségek eltörpülnek, a sok gyönyörűség mellett.

A szalézi pedagógia különben sem merül ki abban, hogy a nevelés terén a szabadságot pártolja. Bőségesen rendelkezik még olyan eszközökkel is, melyek a nevelés végcélját másirányban is biztosítják.

Mint már említettük, leglényegesebb az, hogy megismerjük a gyermek szívének titkait, gondo-

latainak és érzéseinek világát, esetleges szenvedélyeit és azokat a törekvéseket, melyek áthatják, hogy mindezekbe bevilágíthassunk, hogy elplántálhassuk bennök a keresztényi rendet és törvényszerűséget.

Azonban, hogy megszerezhessük magunknak ezt a tudományt, kerülnünk kell a szigorú, a könyörtelen és a megfélemlítő fegyelem alkalmazását, mert ez zárkóztató teszi és arra ösztönzi a lelkeket, hogy a képmutató szerepét játsszák, a gyermeki szív önkéntelen megnyilvánulásai helyett.

Szükséges tehát, hogy megőrizzük a fegyelmet, mely egy nevelőintézet rendszeres és szabályszerű működésénél nélkülözhetetlen, de azontúl, szabadjára kell hagynunk a gyermeket, hogy ugránozzék, kacagjon jókedvében, mert idegeit így pihenteti és így kímélheti meg. Tenniakarásának feleslegeit játékokkal, sétákkal, és különféle szórakozásokkal kell levezetnünk. Fontos, hogy a gyermekek szabadon nyilatkozzanak meg, szabadon beszélgethessenek, hogy minden gondolatuk egyszerű és világos legyen, rejtett szándékok nélkül, de egyszersmint anélkül is, hogy valahol a szívük mélyén gúnyolódástól, vagy büntetéstől kellene tartaniok. Az egészséges szabadság légkörébe kell helyezni őket, mint a szülői háznál, ahol fennhangon gondolkozhatnak.

— Adjatok a gyermeknek sok-sok szabadságot ugránozásra, futkározásra, zajongásra, jókedvének kitombolására, mert úgy szép a gyermek, ha nevet — mondja boldog Don Bosco.

— Csinálhattok azt, amit akartok, csak a bünt kerülnétek — mondja *Néri Szent Fülöp*, az ifjúságnak a nagy barátja. Don Bosco is arra törekedett, hogy sok alkalmat adjon gyermekeinek fiatalos szabadságuk átélésére, önállóságuk gyakorlására, hogy felkészülhessenek az életre, hogy kellő rátermettséget szerezhessenek a felelőségek elviselésére. Ezt célozta akkor is, amikor különféle feladatokkal bízta meg őket, különlegesszolgálatokat kívánt tőlük és újszerű elfoglaltságra kötelezte legtöbbszörét. Színház, zene, torna és aszünidei nagy kirándulások bőséges teret nyújtottak terveihez. Ebben az irányban még tovább is ment. Jobb tanítványaiból munkatársakat nevelt, kiségitő felügyelőket, tanárokat, előtornászokat, színpadi rendezőket, gépkezelőket stb. stb.

A szalézi pedagógia alapjában véve a kezdeményezés kultiválása, mely pontosan rámutat az ifjúság egyéni jellemére és személyi hajlamaira.

— A fiatalság nevelőinek legelsősorban is arra van szükségük, — írja egy modern teoretikus, * — hogy figyeljék a hajlamok megnyilvánulásait, azokat értéküknek megfelelőleg táplálják, gondozzák, hogy kellőképpen érvényesülhessenek és a körülményekhez hozzá idomulhassanak.

Az ünnepnapok, színpadi előadások, szertartások, termek díszítése, különféle olvasmányok, játékok és az emberi örömök számos formája,

* P. Mendousse, Paris.

mind-mind segítik és szabályozzák a képzelet szárnyalásait és biztatják a gyermeket egy-egy alkotásnak keresztülvitelére. Fontos azonban, hogy mindezt önmaguktól találják ki és inkább közreműködjenek bennük, mint pusztán szemléljék azokat. —

Fenti sorokat 1910-ben írták. Don Bosco ellenben már 1875-ben megvalósította azokat és pedig valamennyi kollégiumában, mindazokkal a kívánságokkal együtt, melyekre e sorok célozgatnak.

Ugyancsak gyakran halijuk ünnepélyes, szinte ellentmondást nem tűrő szavakkal emlegetni, hogy mily felette fontos a serdülő ifjúságot önállóságra szoktatni, a folytonos gyámkodás helyett. És ilyenkor más felfogásúak is kívánatosnak tartják azt a bánásmódot, melyet a szalézi nevelés régen magáévá tett és az ifjúság érdekében szüntelenül alkalmaz.

Don Bosco valóban ragaszkodott ahhoz, hogy minden parancs önmagát igazolni tudja, vagyis hogy a gyermek eszejárása is célszerűnek tartsa az előírt utasításokat: pl. a jóságot, a rend szükségességét, ha kell a csendet, szóval magát a rendszert, melynek jókedvvel veti alá magát, és ennek folytán engedelmissége nem lesz erőszakolt, hanem szabad és önkéntes, mintegy tiszteletet érezve a megértett és megszeretett intézeti rend iránt.

A régi erőszakolt fegyelem csak kétféle magatartást ismert: *az ellenszegülést vagy a félelemből eredő engedelmisséget*; másszóval a haragot, vagy a reszketést.

A szalézi fegyelem ellenben meg akarja szerettetni, meg akarja kedveltetni magát azokkal, akiknek szolgálatában áll. *Ennek* megfelelő engedelmesség uralkodik tehát Don Bosco intézeteiben, mely megmagyarázza egyszersmint azt is, hogy miért oly ritka és miért oly szokatlan formájú a *fenyítés* a szalézi házakban. Gyakran megfigyelhettük, hogy a megtorló módszer olyan előjárókat alkalmazott, kik a hibákat a büntetéssel csak fokozták.

A nevelői kar tagjai a hasonló intézetekben *rendőrök* voltak. Úgy ítélkeztek, mint a törvényszék, tarifa szerint és legtöbbször testi fenyítéssel, tömlőccel, a vétségek és botlások gondosan nyilvántartott gyűlöletével, melyekben nem sok szerepe volt a vétek megbánásának, de annál több a paragrafusokba foglalt megtorlásnak.

A szalézi fegyelem egyetlen egyet sem alkalmaz ezekből az eszközökből.

Don Bosco szerint a büntetés csak akkor szabható ki, ha a megbánás nem kielégítő, vagy csak színlelt, de akkor is olyan körülményekkel, mely az igazság jogait tiszteletben tartja. Az egyén vétkét mindig mérlegelnünk kell és elsősorban a szándékosságot kell megállapítanunk.

Boldog Don Bosco a testi fenyítést irgalmatlanul száműzi intézeteiből, mint amely nem méltó, az Isten képére teremtett szabad lélekhez. Egyszer s mindenkorra kizárta a túlnagy, vagy túlnehéz büntetési feladatokat, a folytonos dorgatóriumokat és a merev szigorúságnak minden fajtáját. A

feledékenységet, a múltó gyöngeséget vagy meg-gondolatlanságot annak tekintette, ami az valójá-ban, és szívesen szemet húnyt felette. A fenyítések — mondja — úgy kell alkalmaznunk, amint azt a szerető édesanyák szokták: *gyengéden*. Senkisémet lehet előljáró, akit nem hat át az a gondolat, hogy munkálkodnia kell az ifjúságért, annak szabad és önálló érvényesüléséért.

A szalézi házakban a nevelőket éber örökös-jellemzi. Reggeltől estig és estétől reggelig gyakorlott, de szeretettől sugárzó szem kíséri a gyermekeket, mely sohasem hagyja magukra őket. Ez a szem egyik helyről a másikra, egyik munkapadtól a másikhoz tekint és mindig a gyermekek mellett van, egyik szaléziánus személyében, valamely idősebb testvér képében, kinek egyetlen gondja az, hogy a gyermeket megvédje, a jóra intse, bátorítsa és ha elbukik, újra felemelje.

Szívós felügyelet, mely azonban a gyermekre egyáltalán nem terhes, nem bántó és semmiségek miatt nem akadékoskodó. Nem köti meg a gyer-mek szabad mozgását folytonos rendreutasításokkal, u. m. *tedd ezt, ne azt csináld, semmihez ne nyúlj, hallgass, akkor beszélj ha kérdeznek, egyenesen állj, stb.* stb.

Inkább arra törekszik, hogy a gyermek mi-nél fesztelenebbül érezze magát, hogy kedélye mindig derüs legyen, hogy amennyire csak lehet, önállóan cselekedjék. Don Bosco ezt így fejezi ki: *be kell dobni a kis mihasznát a vízbe, hogy*

tanuljon úszni! Ha elveszti maga alatt a talajt, és nem került nagyon súlyos helyzetbe, szívesen hagyják, hogy kapálódzzon, és hogy önmagát megmentse. A partról azonban nézik és figyelik erőlködését. A gyermek ezt tudja és ha elmerülése komollyá válik, nem kell segítségért kiáltania, mert egy villámgyors kéz utána nyúl és a partra emeli.

Hogy másik példával is illusztráljuk az éber öröködést, olyan kertészhez hasonlítjuk az előljárót, aki virágjaiban szívből gyönyörködik, és aki nem nyírja le könnyörtelenül a fejlődő növény minden oldalhajtását, mert nem díszkertet, hanem az élet kertjét ápolja. A mi kertészeink egyesegyedül arra törekszenek, hogy a kis csemetéknek elegendő levegőt és napsugarat szállítsanak, hogy megjavítsák azt a talajt, mely magában talán hatástalan, talán veszélyes, esetleg a jó irányban való fejlődésnek ellenszegülő — táplálóanyagokat hord.

* * *

Nevelési módszerünknek minden tekintetben észrevehető eredménye két mondatban fejezhető ki.

Felfedi előttünk a gyermek tulajdonságait, továbbá lehetővé teszi, hogy azokat okos vezetéssel irányíthassuk és rejtett energiáit kifejleszt-hessük.

A gyermekek nagyjából szintén két csoportba osztályozhatók: *erős akaratúak és félénkek*. A megtorló módszer útján az előbbiek könnyen lázadókká, az utóbbiak pedig tehetetlenekké válnak.

E könyvben ismertetett módszer megelőzi mindkét esetleges kudarcot azáltal, hogy egyrészt levezeti az izzó kedélyeket, másrészt pedig napfényre hozza a titokban lappangó tehetségeket. Azonkívül Don Dosco utódai, régi növendékeiket, kik elhagyták az intézet falait, továbbra is családtagnak tekintik és ha az életben szükségesnek mutatkozik, támogatják, jó tanácsaikkal ellátják.

Don Bosco nevelési módszere mindig arra törekszik, hogy majd amikor a kis csemete saját szárnyaira kel, fenn is tudja magát tartani. Tehát a jövő és az élet szempontjait tekinti tényezőknek és nem a jelen pillanat nyugalalmát.

Az élet változásaiban sok minden előfordul.

Lehet, hogy pusztító szelek, viharok és zivatarok fognak végigszántani nevelési rendszerünkön, de annak mindig lesz annyi ereje, hogy ellenálljon a csapásoknak.

* * *

A szalézi nevelők magatartásának dicséretére mondható, hogy rendkívül hasonlít a szentéletű tudósokéhoz, kiknek tanításait az isteni kegyelem sugározza be, mert tettüket is az irányítja.

Don Bosco nevelési módszere éber, mint a mennyei Irgalmasság!

És mint ahogy az Isten irgalma beköltözik az emberek szívébe, megaranyozza azt és sohasem hagyja cserben, úgy a szalézi nevelés is örök világot teremt azoknak, akik légkörébe jutnak.

Minden lépésében az Irgalmasság tanácsait követi. Ahhoz hasonlóan tiszteletben tartja a gyermekember szabadságát, de ahhoz hasonlóan megragad minden alkalmat és eszközt arra, hogy útjait egyengesse, őt magát pedig fegyelmezze. Hozzá hasonlít abban is, hogy nem bünteti közvetlenül a bűnt, csak annak természetes következményei által.

Ahhoz hasonlóan megkívánja tőlünk és gyermekeinktől, hogy bensőleg legyünk indíttatva az okosságra és az észszerűségre. *Nevelési módszerünk is, mint az Isten irgalma, néha úgy tűnik el, mintha eltűnt volna szemük elől, vagy legyőzve heverne előttünk, de mint Ő, úgy ez is, fenntartja magának az utolsó szót, hogy általa megnyerje az emberek szívét saját magasztos céljainak.*

Tehát, hogy tiszta képet alkothassunk magunknak róla, úgy kell cselekednünk, mint ahogy a jó Isten cselekszik velünk.

Tegyük azt a nevelés terén kicsiben, amit a mindenható Isten szelleme tesz végzetetlen nagy méretek közt a lelkek világában és meg látjuk, jó módszert fogunk követni.

Végül elmondhatjuk Don Bosco nevelési módszeréről azt a híressé vált, bár egyszerű szólásmondást: aki megpróbálja, magáévá is teszi.

III

Jókedv a nevelésben

Sokat vitatkoznak a modern pedagógusok a felett, hogy milyen szellemben neveljük a fejlődő ifjúságot.

Erre a kérdésre azonban rendszerint problematikus válaszokat adnak, a legkülönbözőbb filozófiai felfogások és tudományos elgondolások szerint.

A szaléziánusok, boldog Don Bosco nyomdokain haladva, több mint hetven esztendő tápaszlatokkal rendelkeznek és teljesen kiforrott álláspontot vallanak, mely a következő mondatban foglalható össze.

Ha keressük, könnyen megtalálhatjuk a nevelésnek azt az átlátszó rendszerét, mely magával ragadja, kifejleszti, rugalmassá teszi, virágba szökteti, majd gyümölcsé érleli a gyermek lelkének megmozdulásait abban a veszélyes korban, mely 12. évétől a 18-ig terjed. Az a szellem pedig, mely ezt a rendszert áthatja, kétségkívül nem lehet más, mint *a nagy genfi püspök nevét viselő* és az ő alapelvei által sugalmazott *szalézi szellem*.

Mikor Don Bosco nekilátott iskolájának megalapozásához, a lehető legmélyebb fokig behatolt e mesterség tanulmányozásába. Pedagógiai tudományának gyakorlati kiviteléhez olyan testületet szervezett, mely elsörendű értékekből állott, és megkezdett útján ilyen erővel haladt tovább.

Intézeteit megnagyobbította, tapasztalataival és a huszadik század emberének meggondolásai-
val gazdagította. Abból a szoros együttműködés
ből, mely a *genfi püspök szelleme és modern ta-
nitványa* között fennállott, olyan nevelési mű fej-
lődött ki, mely ma már az egész világon elterjedt.

E mű boncolgatásánál hamarosan szembe-
ötlík, hogy alapítója, boldog Don Bosco milyen
nagy fontosságot tulajdonít a jókedvnek, a neve-
lés terén. Szabályzataiban oly bőségesen szere-
pelteti, hogy az intézeti élet napjainak úgyszól-
ván minden szakát és ténykedését átítatja vele.
Természetesen felügyel arra is, hogy a fegyelem,
a túlhajtott jókedély által csorbát ne szenvedjen.
Ehhez mindenk felett ragaszkodott, azonban a
kicsinyességeket mellőzte. Álláspontja az volt,
hogy a fegyelmet a növendékeknek tiszteletben
kell tartaniok, de a nevelőnek nem szabad túl-
ságosan bálványoznia azt. Szerette, ha a fegyelem
családiás jellegű, de sohasem drákói és megkíván-
ta, hogy a jókedv főbenjáró szerepet játsszon
fiainak nevelésében.

Ezt a felfogását sohasem bánta meg!

A szalézi intézetek bármelyikének megtekintésénél a figyelmes és mértékadó szem egyik legmaradandóbb benyomását *az ott uralkodó és mindent betöltő jókedv képezi.*

Boldog Don Bosco szerint a jókedv a nevelés sikerének egyik elengedhetetlen faktora!

Alkalmazta is azt életének egész folyamán, kezdve fiatal szeminarista korától, midőn néhány barátjával megalapította a „*Jókedv Társaságot,*” egészen életének végéig, amikor is hosszú tapasztalatai nyomán megírt tanulmányait a nyilvánosság elé tárta.

Magáévá tette Néri Szent Fülöp sorait: „*Adjatok a gyermekeknek teljes szabadságot ugrándozásra, futkározásra, jókedvű zajongásra.*”

Gyakran hallottuk ajkáról a biztatást, — *rajta gyerekek, legyetek jókedvűek!* Az örömet mindenben megkívánta. Rekreáció közben, séták alkalmával, sőt a tanteremben és a templomban is.

Kortársát, *Dupanloup orleansi püspököt* az iskolákban elterjedt színjátszás bizonyos aggodalommal töltötte el, azonban ez nem tántorította el a modern nevelők e legelsőbbikét, Boldog Don Boscót attól, hogy 1847. körül felállítsa első kis színpadjait.

Intézeteiben a zene elsőrendű szerepet játszott és azt minden formájában kultiválták.

Egyik modern filozófus után ő is azt vallotta, hogy *a gyermeket és az ifjúságot in hymnis et canticis kell nevelni.*

Nagyon szerette *Ravaisson* jeles francia író elmés megjegyzését, mely így szól: „*azt mondjátok, a mulattatás nem tanítás; én pedig azt mondom, csakis a mulattatás az igazi tanítás! Hiszen a nevelés művészete nem más, mint az ifjú lelkek kíváncsiságának felkeltése és tanítás útján való kielégítése; ez a kíváncsiság pedig csakis az örömtől duzzadó lelkekben lehet élénk és egészséges. Azok az ismeretek, melyeket erőszakkal kényszerítünk bele a gyermekek koponyájába, csak sorvasztják és fojtogatják elevenségüket. Hogy a tudományt megemészthessék, jó étvággal kell azt enniök.*

Don Bosco azt akarta, hogy a módszer *változatossága, találékonysága* és megszokottá tétele által, a növendéket mindig urává tegyük feladatának és hogy a tanteremben uralkodó szívélyes légkör és a nevelő lebilincselő tudományossága útján, mélységesen inspiráljuk a tanulás utáni vágyakozásra, annak szeretetére és felette érzett lelki örömére.

Azt is szorgalmazta, hogy Isten háza iránti ragaszkodását, melyet gyermekéveiből egészen utolsó lehelletéig megőrzött, bevigye intézeteibe. Tervében lényeges súlyt helyezett arra, hogy a templomot vonzóvá tegye, egyrészt a kultusz szépsége, másrészt pedig azáltal, hogy az istentiszteleteken a ház valamennyi tagja részt vett és az ott előforduló vallásos énekeket mindnyájan énekeltek.

Nem volt híve azoknak a miséknek, melyeket szürke csendben tartottak, de ragaszkodott a közös és hangos imádság által kísért és énekekkel színesebbé tett szentmisékhez.

Nem szerette az alkalmatlan és hosszú gyakorlatokat, melyek a fáradtság érzését vonták maguk után, ellenben forszírozta a rövid de annál tömörebb teljesítményeket, istentiszteleteket, az eleven és emelkedett hangú oktatásokat, a zenével, virágokkal és fényességükkel lebilincselő szertartásokat.

Hogy magához édesgesse és otthoniasságát biztosítsa a köréje gyült kis porontyhadnak, buzgóságában nem riadt vissza semmi újítástól.

Csupán azt az egyet tartotta szem előtt, hogy az Isten háza iránt szükséges benső tisztelet, semmi formájában ne szenvedjen. Ezt a bizalom és a szeretet istápolása által érte el, melyeket a keresztény könyörületesség alapjainak tekintett, de főleg azáltal biztosította, hogy a templomot egész környezete számára a szelíd örömök és buzgó imádságok helyévé tette, hol kicsinyei boldog lélekkel időztek, hogy a mennyei élet gyönyörűsége gyümölcsét leszakasszák.

Azokban az évszázadokban, melyeket előtte *Jansénius* szelleme hatott át, így tanították a gyermekeket: „*Imádjátok az Istent és reszketek Előtte!*“

Don Bosco ezzel szemben *Fénelon* csodálatosan szép tanácsát követte: *arra törekedjete,*

hogy Istenben gyönyörködtessék a kicsinyeket.

A francia egyetem egyik nagynevű tanára,* — nem is olyan régen, — tanártársaival a liceumok belső életéről beszélgetve, gyakran mondogatta: *tegyük mosolygókká intézetünk falait gyermekeink számára.*

Don Bosco nem várta meg e tanácsot, hanem jóval előtte az összes szalézi házakat vonzókká és családiasakká varázsolta, melyekben az öröm azóta is, otthoniasan érzi magát.

* * *

E sorok olvasása közben önkéntelenül felmerül a kérdés, mi lehetett mindezekkel a célja Don Boscónak?

Mélységes nevelői rátermettségével gyorsan megértette, hogy a szomorúság és az unalom, e két gonosz és sötét fenevad — mint ahogy *Sévigné asszony* nevezte — megdermeszti és megfojtja az ambíciókat, önmagukkal-meghasonlásba dönti, vagy a bűnözés felé sodorja a lelkeket, kitermeli az álképüsködést és a bárgyúságot, megöli a munkakedvet, megbénítja a legéletrevalóbb alkotóképességet, késlelteti vagy egészen megakasztja a legerőteljesebb tehetségek kibontakozását.

Ellenben az öröm, az igazi jókedv, mely tiszta forrásból tör elő, kifejleszti, virágokba fakasztja, kikényszeríti és állandóan ébrentartja

* Jules Ferry

az egyenes észjárást, a lelki egyensúlyt, az előljáró iránti bizalmat és az egyszerűséget.

Ez az igazi segítőtársa és megbízható szövetségese a nevelőnek.

Ebben az érzésvilágban — hála e mennyei ajándéknak — a gyermek meghagyja közelíteni magát, formálhatóvá, csiszolhatóvá alakul, anélkül, hogy ez különösebb nehézséget okozna.

Nincs olyan esemény, mely a gyermek lelki és testi egészségére valamely irányban hatást ne gyakorolna. Ennélfogva a szomorúság és az unalom szintén megteszik a maguk hatását, sőt egyenesen szülőanyjául szegődnek *az apathiának*.

A jókedv ellenben mulatságos mozgalmasságban fejleszti önmagát. Megnyugtatja az idegeket, felfrissíti a kedélyt, felvillanyozza a szervezetet, mint az élet elektromossága.

Nem kevésbé fontos hatása van a jó kedélynek az erkölcsre is, mely befolyást gyakorol a fizikumra, egészségben megnövesztve azt. Ez varázsolja a rózsákat a gyermekarcokra, ez erősíti az idegeket, melyek titokzatos utakon beleoltják a jókedvet a gyermek szívébe, hogy az annak természetévé válik és magával hordja egész életén át.

Megfigyelték azt is, mégpedig nagy alaposággal, hogy aki be tudja lopni magát a gyermek szívébe kedvességgel, sugárzó öröme és meleg szeretete által, az sokkal mélyebbre hatolhat és jobban bekapcsolódhat a gyermek értelmiségébe és

gondolatmenetébe. Szóval biztosabban megismerheti lelki életének mozgató rugóit, jellemének lényegét.

Fejtegetéseinkből is kiviláglik, hogy az öröm csodálatos sok szerephez jut a szalézi nevelés módszerében.

Mint tudjuk, módszerünk lényegében arra törekszik, hogy a gyermek bizalmába befészkelődjék. És ha a gyermek megérzi, hogy minden öröm, ami csak körülötte van, a szeretetből veszi táplálékát, akkor biztosak lehetünk abban, hogy semmi sem nyitja meg úgy a gyermek szívét és semmi sem menti meg úgy az elhagyatottságtól, mint a jókedvnek ez a szeretetből fakadó légköre, melyben fürdeti lelkét.

Gyönyörködünk *J. P. Richter*, korunk jeles pedagógusának találó gondolatában, mellyel az öröm egész elméletének alapját világítja meg. *Mint a madarak tojásainak, vagy mint a gerlice újszülöttjének, úgy a gyermeknek is kezdetben csupán melegségre van szüksége.* És mi lehet más az a meleg, melyre a gyermek, e kicsi emberi csemete vágyik? Nem lehet az más, mint maga a *jókedély*, maga az *öröm*.

És az öröm? Az pedig a napsugaras ég, mely alatt minden virul, csak a miazmák és a mérgek nem.

Hogy e lelki kincsek jótékony hatásaira még jobban rávilágítsunk, már az első és döntő kialakulásnál látnia kell a gyermeknek, hogy az öröm

az erénnyel, a jókedv pedig a haladással és tökéletesedéssel kapcsolódik egybe.

Céltalan és egyben gyászos lenne, ha a gyermek azt a benyomást őrizné magában, hogy az erény, a vallásosság és kötelességteljesítés szép dolgok ugyan, de gyakorlásuk nehézkes.

Fénelon ezt a következőképpen mondja: „*ha a gyermek az ő lelkében sötét és szomorú gondolatot táplál az erény iránt, ha a szertelenség és a rendetlenség kellemesebbnek tűnik fel' előtte, akkor minden elveszett.*“

Ha ellenben az erényt, munkakedvet érzi magához közelebbállónak, akkor a mi kis szeleburdink és játékra hajlamos csemeténk komoly és higgadt ifjúvá válik.

A nevelés szempontjából ugyanis legfontosabb az a kérdés, hogy milyen látvány ragadja meg legbiztosabban a gyermek kíváncsi lelkét, amikor felnyílik szemei előtt a nagy világ és az élet, mert erre kell a nevelésnek választ adnia!

A társaságokban, ahová végzete sodorja, kevélyen fitogtatja magát a bűn, mely lármásan tüntet, kacagva hivalkodik és úgy tűnik fel, mintha minden örömet ő tartogatna a fiatalság számára.

Igyekszik beszuggerálni, hogy egyedül ő monopolizálja a boldogságot!

Kellő nevelés hiányában tehát ezeket a csábításokat és hazugságokat az ifjú tapasztalatlansága nem tudja leleplezni és éppen ezért fontos, hogy idejében megismerje azt az igazságot, hogy csakis

az erkölcsben található az igazi szépségek és a mélységes örömök, hogy a vallásosság sohasem volt barátja sem a komorságnak, sem a szomorúságnak, hanem éppen ellenkezőleg a vallásosság az, mely sugalmazza, fokozza és megáldja a tiszta örömeket, vagyis, hogy a lélek igazi derüje és benső mosolya csakis keresztényi lehet, mert az öröm egyenesen Isten adománya, Istennek legédesebb alkotása, mely végtelen szeretetéből fakad.

Nem ismeretlenek előttünk azok az ellentétek, melyeket e teóriával szemben támasztanak. Legtöbbszörre azzal érvelnek az illetők, hogy a túlvidám élet erőtlenné teszi a növendéket kötelességének teljesítésére és hogy nem más az, mint melegágya az eredeti bűn újbóli kitenyészéseinek, mert a szívekben kegyetlen vágyakat ébreszt szórakozásokra, örömökre; továbbá, hogy törtető lelkeket termel és ellenszenvenné teszi a komoly, szigorú munkálkodást stb.

Ez aggodalmak alapossága mellett szóló érvek közt egy sincs, mely kiállná a komoly kritikát. De ha bebizonyíthatnánk, hogy nevelési rendszerünk néha veszélyes szakadékok mellett halad, melybe nagy ritkán egy-egy gyermek bele is zuhanhat, még akkor is, azokról a jótékony örömökről, melyeket itt elsoroltunk, elmondhatnánk *Maintenon* asszony után: *“Nem baj, ha a jókedv túlteng, mert annak következményei még mindig nem olyan gyászosak, mint a komorságé és a szomorúságé.”*

Az ilyen aggodalmakra azonban semmi ok sincs, mert tud-e az igazi keresztényi öröm, mely a legtisztább forrásból táplálkozik, oly könnyen a végletekbe kilengeni?

Honnan származik hát a szalézi intézetekben az a jókedv, mely a szívekben tanyáz és az arcokon tükrözik?

A filozófia megtanít bennünket arra, hogy az öröm a szív kedvessége, mely annak mélységes és benső boldogságából sugárzik.

Milyen lehet tehát az a boldogság, melyet a fejlődő gyermek boldog Don Bosco iskolájában érez?

E boldogság nem más, mint a gyermek fiataltsága, melyet teljes egészében meghagynak neki. A nevelő nem töri le, nem sorvasztja el, nem fojtja meg, hanem kihagyja nyílni ezt a tüzes palántát, szépen, egyenesen, Isten napja alatt. Arra törekszik csupán, hogy kellő tapintatossággal levegőt és napsugarat szállítson neki és hogy felügyeljen talajának minőségére, mert a gyermek öröme abból táplálkozik. Az az elvitázhatatlan szelidség és finomság, mely az ilyen gyermekeken szembeötlő, abból a szeretetből fakad, mellyel őket körülveszik és amelynek őszinteségét léptenyomon tapasztalhatják. Néha fellép ugyan bizonyos bánat némely gyermek lelkében, de ő azért sohasem válik érzéketlenné az örömök iránt. Valami csodálatos ösztöne van a gyermeknek, mellyel mint valami isteni adománnyal, pontosan

megérzi, hogy ki szereti őt igazán. Ez az érzés viszont sok gyönyörűséget szerez neki és vidám felbuzdulásokkal tölti meg kis szívét. És e felbuzdulásokban található az a kincs, melyhez fogható a gyermek részére sehol másutt fel nem lelhető. Itt veszi észre legjobban az átlátszó és tiszta lélek szépségeit, mely békességben él Teremtőjével. Itt érzi legintenzívebben azt, hogy szíve Isten kegyelmébe kapcsolódott és a vallásosság által nap-nap után beiktatódik abba a mennyei szeretetbe, melynek segítségével egész lelkivilága állandó kontaktusban van, a nagy célokért való fellelkesülések örök forrásaival.

Ezek azok a tényezők, melyekre szorítkoznunk kell, valahányszor gyermekeinket foglalkoztatjuk, vagy mesterséget választunk számukra, mert ez utóbbiak változatosságátétele révén kell a szalézi nevelőnek arra törekednie, hogy a fiatalság részére megkönnyítse a fegyelem terheit, hogy szelídebbé tegye annak szigorát, hogy megtörje egyhangúságát és végül, hogy enyhítse a merev szabályok leverő és szerencsétlen hatásait.

. * .

Vajjon milyen eredményekkel járhat ez a nevelési rendszer, melyet a jó kedély jellemez? Talán azzal, hogy gyermekeinket becsületes embereké, vagy jó keresztényekké neveljük, avagy talán hogy értékeket adunk velük a társadalomnak? Talán azzal, hogy baj nélkül átsegíttjük

öket az ifjúkor kritikus évein? Hogy szilárdan megtartjuk őket Isten parancsolatainak útján? Hogy lelkük üdvösségét biztosítjuk?

Ez lenne talán a nevelő minden törekvésének legfőbb célja?

Sajnos, — tulságos sokat követelnénk attól a módszertől, melytől mindezeket elvárnánk!

Az élet gonosz és e gonoszságtól az emberek sem mentesek!

Gyakran fondorkodnak azon, hogy porba döntsék azt az épületet, mely látszólag sziklán épült és saját nívójukra rántsák le a lelkeket, kik azon álmodoznak, hogy szomorú gondolkodás-módjuk fölé emelkedjenek.

De mégis állíthatjuk és bizonyítékokkal is támogathatjuk ha kell, hogy nevelési rendszerünk édes és elszakíthatatlan köteléssel fűzi, a szárnyai alatt gondozott lelkeket ahhoz a házhoz, melyben nevelődtek.

És ez már valami . . .

E lelkek emlékében az intézet nem lesz *börtöne a foglyul ejtett ifjúságnak* — mint *Montaigne* mondja. Nem úgy tűnik fel az a gyermek előtt, mint ahogy azt réges régen a költő* látta, életének egyik sötét napján:

„Padjai fekete láncokként szoritnak,

Hosszú hálótermei komorak.

A helységek ajtaján ráfordítva a zár . . .

*Victor Hugó.

*Szemernyi víz, pázsit zöldelő fa,
[vagy érett gyümölcs, —
Sehol e föld színén. Hatalmas udvarát
[sivár kő borítja,
Négy csupasz fal között.*

Don Bosco intézete nem az a hely, hol az ifjúság, életének legszebb éveit szomorúságban és melankóliában tölti, nem az a börtönépület, melyet a távozó öklével fenyeget, vigasztalan gyűlöletében. Éppen ellenkezőleg, Don Bosco háza édes otthon, ahol az élet napjai úgy telnek, mintha álmoképek volnának, ahol a gyermek akaraterije egyik felbuzdulásból a másikba leng, ahol annak minden megnyilatkozása tiszta és erőteljes, ahol szinte önmagától átitatódik az alaposág és a világosság lényegével, mely egyenes járást biztosít és a dolgok helyes felismeréséhez vezet. Ahol ő, a gyermek, olyan szeretetnek lehet részese, mellyel az életben, a saját énjét, a saját lelkét illetőleg talán sohasem találkozik többé, ahol a folyosóknak minden pontja, az udvar, a kápolna, a tanterem minden szöglete, multjának és régi környezetének legédesebb emlékeit fakasztja bensejében!

Oh, a mi régi mestereink kedves arcvonásai! Ma is úgy mosolyognak, mint akkor régen, gyermekkorunkban!

Hajuk azóta hófehér lett, vonásaik megtörttek, de szívük mélyén a szeretet szent lángja ma is lobog.

Mily nagy öröm számukra, ha régi emlékeik újból megelevenednek: egy-egy volt tanítványuk láttára! A hűséges gyermek, vagy a tékozló fiú, egykori csemeték, hogy megemberesedtek! Az élet szelétől érintett, megrázott, meggyötört és néha bizony lesújtott emberekké lettek!

Az ő társaságukban nagy vígsággal boncolgatjuk a multat és csendes suttozással beszélgetünk az isteni alkotásokról, melyek a lélek legmélyebb részeibe hatolnak. Makulátlan örömök percei ezek, melyek erősítik a bennük fürdő fiatalság erényeit. Egyetlen érzés sem rejtőzik itt a szív mögé.

Akár a véletlen, akár az Isten kegyelme vezérli régi növendékeinket az ősi fészek tájékára, melyben életük legvidámabb éveit töltötték, mindkét eset teljesen elégséges ahhoz, hogy benyissák az intézet kapuját és belépjenek rajt. A küszöbön gyönyörűség tölti el őket és felfrissül lelkük.

Legyen áldott az a nevelési rendszer, mely erőszak nélkül el tudja érni, hogy a meglett embert visszavezeti az első forrás tisztaságaihoz, hol pillanatnyilag újra megmeríti lelkét, mely jókedvre gyűjtja a létért való küzdelem közben, az élet kísértéseinek idején és a zord kötelességteljesítés sivár útain.

IV.

Tekintély a nevelésben.

A tekintély problémája képezi tengelyét, valamennyi nevelési rendszernek.

Minden attól függ tehát, hogy egy bizonyos nevelési módszer milyen tért biztosít a tekintélynek és milyen alapokra helyezi azt.

Egész filozófiai tanulmány foglalkozik ezzel a kardinális kérdéssel.

Mi is többszörösen kifejtettük ide vágó álláspontunkat.

A legzordonabb szigorúságból, a lehető legnagyobb szabadság engedélyezésébe lengünk aszerint, hogy a gyermeket anarchiára hajló vágyak katlanának tekintjük, avagy jóra törekvő, kedves kis teremtésnek tartjuk.

Hogy célkitűzéseinket helyes irányban szolgáljuk, mindenek előtt arra a kérdésre kell választ adnunk, hogy kinek vagy minek a nevében cselekszik a nevelő, amikor akaratát a gyermekre erőszakolja? Talán az esztelen erőszak irányítja őt, mely a fegyelmet mindenre való tekintet nélkül megköveteli? Vagy talán az észszerűség

sugallatára hallgat, mely a tekintély önkéntes elismerését kívánja? Avagy talán a hit parancsait követi, melynek az a célja, hogy a gyermek lelke, Istennek egyetlen és legfőbb tekintélye előtt meghajoljon?

Létfontosságú kérdések ezek és a rájuk adott válasz képezi, a nevelési elméletek súlypontját. E válaszok adását természetesen mi sem tudjuk elmellőzni. Lássuk tehát, miképpen oldja meg a szalézi módszer, az itt felvetett problémákat?

* * *

A gyermeket, — mint mondtuk — jókedvben kell nevelni: *in hymnis et canticis*.

Az igazi öröm ugyanis, mely a lélek tiszta forrásaiból fakad, majd duzzad és kipattan mint a virágbimbó, — kikényszeríti és alátámasztja az egyenes jellemet, a lelki egyensúlyt, a bizalmat és az egyszerűséget. Segítő társa és szövetségese a nevelőnek, minden tekintetben. Neki köszönhető, hogy a gyermek meghagyja közelíteni magát, formálhatóvá alakul, melynek következtében, a legcsekélyebb megerőltetés nélkül kimélyíthetjük lelkét.

Fejtegetéseinkhez még azt is hozzá fűztük, hogy a szabadság egy bizonyos légkörében kell nevelnünk a gyermeket, mely annak önkénytelen megmozdulásait tiszteletben tartja.

A gyermeki természet valóban megkívánja, hogy eredetiségét ne fojtsuk el, hanem inkább

fejlesszük és energiáit ne bénítsuk, hanem inkább fegyelmezzük. Egyszóval, hogy a nevelő olyan bánásmódban részesítse őt, mint az Isten kegyelme az emberek szívét; azzal a türelemmel, okossággal, állandó éberséggel, sőt a beavatkozásra kedvező alkalmat is azzal a művészettel ragadja meg, mely lehetővé teszi, hogy intézkedései szabadon simuljanak az isteni tervhez. —
— Kitűnő programot szabtak a szaléziánusok — mondják egyesek — a fesztelen vidámság, önálló kezdeményezés és a *szabad-engedelmeskedés* jegyében. Úgy látszik azonban elfelejtik, hogy a nevelendő anyag, a gyermek, egyes esetekben csökönyös, sőt lázadó. Néha, — de talán gyakran is — ellenszegül a rendelkezéseknek és pedig nem a reflexeknek egyszerű játéka által, hanem szabad elhatározásból. Ilyenkor egy szigorú parancs könnyen megfélemezi a szertelenkedőt, tehát egyszerűen le kell inteni és ennyi az egész! Így kell visszaállítani a tekintély szerepét! Ejnye fékomadta, a szükséges pillanatban tessék érvényesülést szerezni a tekintélynek és *tessék letörni a rakoncátlankodót!*

Helyesen állapítják meg a túloldalon, hogy *a szalézi módszer nem szereti letörni a rakoncátlankodót, mert valóban őrizkedik attól, hogy a tekintélyt gyűlöletessé tegye.*

Tudatában van t. i. annak, hogy az eredeti bűn megrontotta a szegény emberi természetet, ha nem is gyökereiben, de legalább is elég ala-

posan. Felfogása szerint arra kell tehát törekednünk, hogy a gyermek ezt önmagán felismerje és önként küzdjön ellene. Példának említjük *Szt. Agostont*, aki csecsemő korában megérezte kora-érettségét, amikor még édesanyja tején táplálkozott — és nem tévedett.

Elismerjük igazságát annak, hogy parancsolnunk kell, hogy a gyermeket, vagy a serdülő ifjút hajlítanunk kell az intézeti szabályzat, a törvény és a fegyelem kívánságai szerint, mert ez természetszerűleg szükséges.

De újra csak azt kérdezzük, kinek, vagy minek a nevében kell hatnunk reájuk?

Kitől, vagy mitől nyeri meggyőző hatalmát a fegyelem, mely győzedelmesen uralkodik azon a kicsi, szeleburdi csapaton?

*
*
*

Az erőszaktól? — Fenyégető szemforgatástól, — avagy a nyers fizikai erőtől talán, mely egy felemelkedő ökölben nyilvánul és amely elől a föld alá menekül a gyermek?

A megfélemlítéstől? Ha nem engedelmeskedel, jönnek a büntetési feladatok, fenyítések, megrovidítés, nyilvános megaláztatás stb.

Az észszerűségtől vagy a lelkiismerettől, mely fel akarja kelteni a gyermek önkéntes beleegyezését a fegyelembe és nyílt céljául tűzi ki, hogy megértesse vele a rendszer okszerűségét, vagy a büntetés igazságosságát.

A hittől, mondván: ez az a parancs, melyet Jézus Krisztus, az Isten Fia hagyott rád, akit te annyira szeretsz? Ezt a rendszert valóban az Ő lelke sugallja és az Ő képviselői útján jut el hozzánk.

Mi tehát a következőket válaszoljuk a fenti kérdésre. Amennyire csak lehet, sem erőszakkal, sem megfélemlítéssel ne neveljünk! Ellenben amikor csak lehet, észszerűséggel és hittel, mert hiszen minden keresztény nevelő törekvése úgyszólván oda irányul, hogy a gyermek tiszteletben tartsa azt a módszert, melynek végcélja, Isten akaratának teljesítése.

Be kell azonban vallanunk, hogy kezdetben nem mindig lehetséges ez.

— Beszéljete az okosság nyelvén a kis elbáméskodó bumfurdi legénykének, vagy annak az ifjúságnak, melyet kísértések ostromolnak és gyakran annyira lenyűgöznek, hogy meghamisítják lelki életét, megbénítják ítélőképességét a jó és rossz felett!

— Ki tudna beszélni a hit nyelvén azoknak a szegény kicsinyeknek, akik ez imádásraméltó nyelvnek az abc-jét sem ismerik! Tágranyilt szemekkel merednének rátok, nem értenék meg szavaitokat és saját módjuk szerint cselekednének tovább.

— Nos mit tegyünk tehát? — intézi hozzánk a kérdést boldog Don Bosco. — Hogy oldjátok meg a nevelés problémáit abban a kritikus időben, amikor a Gondviselés rátok bízta a gyermekeket,

de semmi nyomát sem látjátok annak, hogy akár az okos megértés, akár a vallásosság hatása alatt, engedelmeskedni kezdenének?

Hiszen ti nem akarjátok alkalmazni — folytatja — sem az erőszakot, sem a megfélemlítést, a gyermek pedig éretlen még ahhoz, hogy megértse az észszerű gondolkozás előnyeit, vagy az Evangélium tanításait. Tehát kinek, vagy minek a nevében tartotok fegyelmet?

* * *

A szeretet nevében — adja meg a választ boldog Don Bosco. —

— Tekintélyetek azonos legyen a szeretet tekintélyével. Öltsetek magatokra a felnőtt ember tekintélyét és legyetek igazi nevelők, kiket a növendékek nem akarnak megszorítani. Hassatok rájuk az édesapa tekintélyével, aki kezében tartja gyermekeinek szívét, vagy az idősebb testvér tekintélyével, ki egyetlen jellel jobban megérteti magát, mint bárki más!

— Hogy tudnám tanítani őt — mondja *Diderot* egyik tanítványáról — *hiszen nem szeret engem! Szeretet nélkül nincs bizalom, és bizalom nélkül elképzelhetetlen a nevelés.*

Boldog Don Bosco tökéletesen átértette e problémák mélységeit. Arra törekedett tehát, hogy a gyermek szívét megnyerje és hogy e szíven keresztül eljuthasson lelkének minden bejáratához.

Szívesen foglalta össze egész nevelési rendszerét ebben az egyetlen mondatban:

— „*Szerettesd meg magad, hogy annál jobban megszerethesd Istent!*“

Ezt a szeretetet, ezt a bizalmat kérte, szinte koldulta fiaitól, erre buzdította utódait is, de mindenek előtt ki is érdemelte maga iránt, egész környezetétől.

Hogy milyen magatartásnak köszönhette mind ezt, arra megtanít bennünket sok-sok jó tanácsa és egész élete.

— Akarod, hogy szeressenek — kérdezte — akkor előbb te szeresd az embereket! De még ennél egy lépéssel tovább is kell menned. Ha növendékeidet szereted, ez magában nem vezet célhoz. *Legfontosabb az, hogy érezzék szeretetedet.*

— És hogy miből fogják azt megérezni?

— Hallgass a szívedre, a választ az adja meg.*)

Mindenek előtt el kell takarítanunk a korlátokat nevelő és növendék, között. Nem szabad felállítanunk távolsági törvényeket, nem szabad megtűrnünk azokat a párhuzamos utakat, melyeken haladva, egymással sohasem találkozhatnak! Így kell kiközösítenünk a haragot, az ütlegelést és a nyilvános megaláztatást is. Ellenben a szívekbe való behatolás, a családias szellem, a mindig tevékenykedő jóság, a gyöngébbek, vagy

*Semmiel sem lehet jobban magunkhoz láncolni ez embereket, mintha az iránt érdeklődünk, ami őket érdekli. — Cl. Farrère.

tudatlanok állandó gyámolítása; az irgalmasság, mely szemet tud húyni, mely nem büntet minden apróságot, mely örömmel megbocsát; továbbá a gyermek állhatatos gondozása, szívélyes érdeklődés egészsége, szülei, szükségletei, fájdalmai, haladása, örömei iránt; ép így az éber örökös, mely oltalmazza, megvédi a botránykötől, az időjárás viszontagságaitól — elmaradhatatlan kellékei a nevelésnek. A mindenben megnyilvánuló és megtestesülő gyengédség, az anyai szeretettől áthatott, állandó felügyelet, a találékonyság szüntelen ébrenléte, mely alkalmas eszközöket talál a vidámság felpesztésére, a gyermekek oktatására, életüknek helyes irányú fejlesztésére. Ezt kíséri még a szelídség, mely sohasem emeli fel hangját, ellenben megőrzi jóságos tekintetét a legnagyobb szabálytalanságok elkövetésekor is, mely tud büntetni szomorú nézéssel, hirtelen elhallgatással, elborult homlokkal. Sohasem nélkülözhető a bizalom, mely ezer féle formában nyilatkozik és amely csalhatatlanul vonzza a gyermek bizalmát.

Ép ily fontos az előzékenység, mely a szoba ajtajának mindkét szárnyát kitarja és úgy fogadja a 10 éves emberkét, mint valami előkelő személyiségét.

Mindezeket át kell hatnia az egészséges családiaságnak, mely elvegyül a kicsinyek játékaiba, leggyermekibb mulatságaikba, ugrándaosásaikba.

Nevelési módszerünk lényegét az eddig elmondottak és sok más efféle képezik, melyek

bent foglaltatnak abban az annyira elvilágiasodott és mégis isteni szóban: *szeretet*.

Nagy nevelőnk ez üdvös eljárásokat két híres mondatba sűrítette össze, melyek egyikét önmagában is gyakran mondogatta.

— *Szerettesd meg magad, ha azt akarod, hogy fiaid engedelmeskedjenek.*

Tanítványainak pedig ezt hajtogatta:

— *Ne legyetek feljebbvalók, hanem atyák legyetek.*

* * *

Azt mondjátok, hogy módszerünk semmi alaposat, semmi maradandót nem alkothat, mert az érzésekre van építve. Ha elegendő tér állna rendelkezésünkre, örömmel mutatnók be pedagógiánk kihatásait, amint a kérdések elevenjébe markol, vagy Don Bosco egyes cselekményeiben, valósággal testet ölt.

Egyelőre elégedjünk meg a tapasztalás bizonyítékaival. Don Bosco állítása szerint, 100 eset közül 90-et sikernek kell koronáznia, de a fennmaradó 10 eset sem kétségbeejtő, mert az a 10 szerencsétlen is, — ha kellő jószágot és figyelmet tanusítanak irántuk — kevésbbé válik veszélyessé testvéreire nézve.*

Hivatkozunk különben azokra a tényekre, melyeknek fennforgását több száz esetben tapasztaltuk.

*Don Bosco beszélgetése a piemonti tanács elnökével, Rattazzi Urbánnal 1854-ben.

Azok a gyermekek, kiket fontos fegyelmi szempontokból távol kellett tartanunk a szalézi házaktól, továbbra is benső vonzalmat éreztek irántunk és többször meglátogatták volt előljáróikat. Gyakran magukba szálltak, sőt néha csodás keresztényekké váltak. Azok pedig, kik társadalmi, illetve erkölcsi szempontból — gyengeségük vagy megtévesztetésük folytán — rossz útra tértek, bűnözőkké, botrányt okozókká, vagy félelmetes forradalmárokká váltak, szívük mélyén édes emlékekkel gondolnak gyermekkorukra és régi neveleikre.

Az a hitvány kis parázs, mely a hamu alá menekült, az élet utolsó órájában (gyakori példák vannak erre) újra feléled és a bánat égő lángjává erősödik. Meglepődhetünk-e azokon a sikereken, melyek a fenti bánásmód nyomán járnak? Egyáltalában nem.

Egyik egyetemi tanár nem rég megjelent soraiban olvashatjuk a következőket: „a gyermeknek oly nagy szüksége van arra, hogy jelét adhassa és kapja a szeretetnek, hogy ahol ezt nélkülözi, semmi sem pótolhatja hiányát. Különben pedig a legsúlyosabb helyzet is elviselhető számára.*”

Hiszen mindenki előtt ismeretes, hogy a modern pedagógia, végső állásfoglalásának megrögzítésekor, a legjobban bevált szalézi elméletekhez csatlakozik.

*Mendousse: A serdülő gyermek lelke 73. oldal.

E módszer nem restelkedik azon, hogy működésének legfontosabb pontjainál a gyermek szívére támaszkodik, mert ezáltal eléri, hogy a legmakacsabb ellenszegülőket is meg tudja lágyítani.

Módszerünk alkalmazásával tehát a gyermeket hamar meghódíthatjuk, mert jól esik neki és boldoggá teszi az a tudat, hogy testvérei szeretik őt.

Sajnos, néha egész újszerű ez az érzés lelkében! Pedig az eltitkolt vonzalmaknak milyen meglepő tárházát rejtí magában egy-egy ilyen gyermeki, vagy ifjúi szív!

Mily nagy badarság volna, ha megfosztanók magunkat az ilyen értékes segítőtársaktól!

* * *

Használjuk hát őket, de ne önzőn és tudatlanul. Ne hiúságunk legyezésére fordítsuk és ne egyéni érzékenységünket tápláljuk a gyermek buzgó és megható szeretetével.

Ne láncoljuk le magunk mellé a léleknek ezt a gyengéd virágát, mint nevelésünk végcélját, hanem vezessük megfelelő keretek közt. Parancsoljunk neki a szeretet és szelídség hatalmas tekintélyének nevében és zökkenők kikerülésével, megrázkódtatások nélkül lendítsük lelkét, a természetfeletti világok felé . . . Így aztán lépésről-lépésre, évről-évre, — mert sok idő kell

ehhez, de még több türelem — művünk haladni fog a sikerek útján.

A könyörületesség napjának melegében, a szentségek harmat fürdőjén át, Isten tanításától megvilágosodva és a pap segítsége által kiművelve, — a kis palánta serdülni fog, bimbói kipattanak és virágba borul.

És ha Isten kegyelme, az emberi akarat és a nevelő agilitásokban nyilvánuló szeretete, a nagy, közös cél érdekében összefognak, akkor ennek a hármas együttműködésnek eredménye: *az igazi keresztény ifjú lesz.*

V

Vállásosság a nevelésben

Visszaemlékezünk még arra a szegényfoltra, melyre egyik nagy francia regényíró* mutatott rá, amikor bizonyos nevelőintézetekről a következőkép emlékezett meg: „A vallásos életnek nyoma sincs bennük! Csupán üres és hatástalan formalitások képezik a fegyelmet. Hasonlóképen fest — folytatja — az erkölcsi élet is . . .

Ma már megállapíthatjuk, hogy e nevelési rendszernél hiányzott az egészséges szellem, de hiányzott az egyének lelki egyensúlyának az a két szükséges tényezője is, melyeket csupán a zárdai nevelés feltalálói kultiváltak: a gyónás és a szentáldozás.

Bizonyára azért írta meg ezt a mi francia írónk, hogy biztosítsa fiai részére azt az erkölcsi nevelést, mely a világiak vezetésére bízott intézetekben hiányzott. E vallásos szellemnek boldog Don Bosco, az ő nevelési módszerében, nagyon is bőséges teret biztosított.

*Paul Bourget

A felületes szemlélő, aki a szalézi nevelés szerkezetének titkait fel akarja kutatni, bizonyára meglepődik azon a nagyfokú vallásosságon, mely azt áthatja.

A szalézi vallásosság e jelzőjének ne tulajdonítsunk azonban helytelen értelmet és ne gondoljuk, hogy Don Bosco intézeteiben a gyermekeket imádságokkal és vallásos gyakorlatokkal tömik.* Végzetes tévedés volna ez részünkről. A szalézi vallásosság magában foglalja mindazt, ami az élet szempontjából észszerű és a lelkek boldogításához vezet.

Négy tulajdonság jellemzi és pedig: a vallás tökéletes megismertetésére szorítkozik, a gyermeket a lehetőségek szerint magával ragadja, a lélek szabadságát erősen tiszteletben tartja és végül, gyakorlatilag arra törekszik, hogy a fiatalságot állandó összeköttetésben tartsa minden erőförsínével: Isten kegyelmével.

*
* * *

A gépszerű, vagy tisztán érzelmekre alapított vallásosságtól Don Bosco mindig irtózott. Ezen a téren ép úgy, mint minden más vonatkozásban is

* Pl. az esti imák — ahogy azokat Don Bosco összeállította, — legfeljebb 4 percig tarthatnak. A rövid, de hatásos imákat szerette tehát és nem regaszkodott ahhoz, hogy azokat pont a kápolnában mondják el, hanem ahol éppen vannak. Nyáron — igen gyakran — az udvar felé eső folyosókon imádkoztak, télen pedig valamelyik teremben. Hozzá akarta szoktatni gyermekeit, hogy mindenütt imádkozzanak, mert ezáltal közvetlenebbé válik az imádság. Szerette a családi jellegű együttimádkozást. Ezáltal estenként, mikor atyai tanácsokkal látta el és jó éjt kívánt gyermekeinek, sokkal több fesztelenséggel lehetett közöttük.

arra törekedett, hogy az ész és a hit legyen a gyermek vezetője és mestere. Mint korának egyik sugalmazója, nagyon jól ismerte a mindennapi élet anyagi szükségleteit, és e mellett tudta azt is, hogy a bűnbe való visszaesés milyen sok lelket földre sujtott már, talán éppen az olyan vallási szokások miatt, melyek elvont elméletekre és bizonytalan érzékenyítésekre támaszkodtak. Legnagyobb gondja az volt ennek a nagy nevelő léleknek, hogy az intézeti életet azokra a halhatatlan tanokra építse fel, melyeket Jézus Krisztus nyilatkoztatott ki az embereknek.

Elmaradhatatlanul szükségesnek tartotta a vallásosságot, de csak azt a vallásosságot, melynek szent ideáloktól áthatott példaadói vannak, mert csakis ilyenek képesek annak kifejlesztésére, sőt a hajótöréstől való megmentésére. Íme ezért van az, hogy a nevelők foglalkoztatásának tervezetében a vallás tanítása mindig elsőrendű fontossággal bír valamennyi szalézi intézetben. Ezerféle eszközzel kell az előjáróknak törekedniök arra, hogy az ilyen valláserkölcscsel átítassák a lelkeket. Az oktatások rövidek, de alaposak. Elevenek, könnyen érzékelhetők és ami fő: a gyakorlati életbe vágnak. Nélkülözhetetlenek a jól előkészített hitoktatások, melyeket feltétlen figyelem kísér. Rövid, öt perces szertartások, melyeket esti ima zár le, hogy a gyermekek lelkében bizonyos tartalmas gondolatot rögzítsen meg, mely álmaikat táplálja. Ezt célozzák azok a rövid olvasmányok

is, melyek vagy a szentmisét követik, vagy az esti üdvözlést előzik meg. Hasonlóak a vallásos, vagy az erkölcsi példák, esetleg a mindennapi életből véve, melyek mindenkinek szívébe kapcsolódnak.

Rövid idézet a Szent Szűz életéből, vagy valamely tanulságos esemény elmondása akár az udvaron akár a tanteremben, csak úgy ötletszerűleg, a napnak legkülönbözőbb pillanataiban: játék közben, vagy más alkalmas időpontban, stb. stb.

Gyakori hivatkozás az alapigazságokra, de ez a viláért se legyen unalmas.

Ilyen és hasonló trükkökkel mindig rendelkezik a buzgó előjáró, az élelmes nevelő. Minden eszközre szükség van. Kripróbáljuk, rendszerezítjük és alkalmassá tesszük arra, hogy az ifjúságot életbölcselettel telítse. Szükség van erre azokban az időkben, amikor a legény kikerül az életbe, s önmagának kell megvédenie törékeny szívét.

Tagadhatlan, hogy módszerünk legelsősorban, sőt mindenek felett az intelligenciát igyekszik fejleszteni, de nemcsak arra akar hatni. Formálni kívánja a gyermek lelkületét, sőt magát a gyermeket egészben véve: szívét, eszejárását, érzéseit, emlékezőtehetségét stb. stb.

Az ilyen vallásosságnak legfőbb célja tehát, — s majd mindig sikerrel is jár — hogy Isten házát megszerettesse, az igazi hitéletet vonzóvá

tége, s őrizkedjék attól, hogy az bármikor is elvisselhetetlenné, vagy nehézkesé váljék.

Ezt a célt szolgálják a rövid istentiszteletek, melyek változatosak, kellemesek, a szemnek látványosak, a fülnek gyönyörűségesek, a lelkeket érdeklődésre készítetik és a szívet mélységesen meghatják.

A gyermekek által előadott kórusok — jó betanulás mellett — kiszélesítik és fölemelővé teszik a szentélyben történő szertartásokat. Az oltár izléses díszbe öltöztetve, fényben úszik, virágtól illatos. A karéneket áhítat és művészet hatja át, mely mindenkit istenszeretetre lelkesít. Nagy ritkaság az, hogy unalom, vagy oktalan álmodozás téved a növendékek közé, egy-egy gyermek lelkén sebet ütve, mert vagy hangosan imádkoznak, vagy valamely kedves, népies egyházi ének hangolja őket egységessé. Szóval a templomi élet a XX. század e kis keresztényeinek a lelkében olyan, mint a XII. — XIII. században volt őseinknek. Lebilincseli szíveiket s ők is, mint a régi keresztények érzik, hogy a jó Isten nagyon közel van, s oly édesen tárja ki karjait, hogy a nyomor, az elbátortalanodás, a kísértések, vagy fájdalmak idején: a lélek Hozzá menekülhet, mint természetes oltalmához.

Meg kell jegyeznünk, hogy Isten házának megszerettetése közben sohasem alkalmazhatók kényszerítő eszközök, mert azok, a kívánt pilla-

natban le tudják ugyan törni az akaratot, de még sohasem sikerült a szíveket meghódítaniok.

Don Bosco pedagógiájának az volt egyik legértékesebb alapgondolata, hogy féltő gondnal őrizte és tisztelte gyermekei vallásosságának szabadságát. Amennyire csak lehet, megkönnyítette a Szentségek látogatását, sok kedves szeretettel hajlította a lelkeket az imádság felé. Leleményesen ébresztette fel bennük azokat a magvas gondolatokat, melyek megérlelték a jótékony elhatározásokat. Személyesen és a legnagyobb közvetlenséggel buzdította a megtévedt kis keresztényeket, hogy kövessék ismét a régi, kipróbált utat, vagy — akik rossz ösvényen járnak — haladjanak helyesebb irányban. Örvendett, ha gyermekei a szentgyónáshoz, vagy az Oltáriszentséghez járultak, de sohasem kötelezte őket a vallásosság gyakorlására, sőt ebben a tekintetben, minden növendékét teljesen saját akaratára bízott.

A szentáldozás idejét ma sem szabad a szalézi intézetekben előre kitűzni, erre a célra fix napot kijelölni, mint más intézetekben hol gyakran látható, hogy az egész osztály egyszerre, padonként sorakoztatva járul a szentségekhez. Don Bosco házaiból kiközösítették az u. n. általános áldozást, mert ezáltal egyesek pusztá félelemből, talán belső vágyaik ellenére, végzetesen sodródhatnak az áldozók áramlatával, az Oltáriszentség elé.

Ép így kell kiközösíteni az előre megparancsolt szentgyónást is, amikor egyik osztály

követi a másikat. Helyettök meg kell teremteni az akarat szabad érvényesülését, az igazi szabadságot, Isten gyermekeinek szent szabadságát, melyet maga az isteni Gondviselés is tiszteletben tart, a gyermek belső vágyait ezerféle módon ostromolva, hogy isteni céljának *hűséges* szolgálatába állítsa.

Vajjon mire törekszik hát végső céljaiban, ez a szilárd vallásosságra buzdító nevelés? A szelidségből táplálkozó lelki gyönyörűség és az önkéntes imádság megszeretésére. Arra törekszik, hogy a gyermeket és a fiatalságot korai és állandó kapcsolatban tartsa az Örökélet három forrásával: a szentgyónással, szentáldozással és a Szent Szűzhöz való hűséges ragaszkodással. Arra törekszik, hogy Isten kegyelmében éljünk, gyengeségeinket Isten kegyelmével leküzdjük és hogy életszentséget merítsünk Jézus Krisztus barátságából és az Ő anyjának emlékeiből! Hogy vissza tudjuk utasítani a rosszat, s híven betölthessük mindennapi szerény hivatásunkat: ez az egész! Íme, ez a végcélja Don Bosco vallásosnevelésének. Ám ezta kegyelmet elveszíthetjük, ékes színei elhalványodhatnak lelkünkben, de a bűnbánat lehetősége mindig előttünk van, hogy megtisztítsa szívünket, az Úr asztala minden reggel vár ránk, hogy megerősítse lelkeinket és a Szent Szűz oltára szüntelenül szólít bennünket imára, hogy gyengeségeinkben megnyerhessük az Ő állandó és készséges segítségét. Isten anyja szólít bennünket, hogy megtartsuk lelkünket az Isten kegyelmében, hogy gyakran, hogy mindennap

egyesüljünk Vele, hogy bizalommal és sokszor kérjük a Szent Szület: őrizze meg bennünk Isten törvényeit és mentse meg lelkeinket.

Íme, ebben kristályosodik ki Don Bosco teóriája, mely ép oly egyszerű, mint amilyen bölcs, ép oly világos, mint amilyen szilárd és ép oly régi, mint amilyen modern.

*
*
*

Ez utolsó jelző, mely tollunk hegyére szaladt, egyike azoknak, melyek legjobban megvilágítják azt a módot, mely szerint a gyermekek életét „*in hymnis et canticis*“ irányíthatjuk.

Sohasem volt égetőbb szükség arra, hogy ifjúságunknak az erényekben való állhatatosságát szilárd vallásosságra alapítsuk, — mint napjainkban. A világ az elmúlt 60 esztendő alatt félelmetes utat futott be, s nem éppen a legkedvezőbb irányban.

Rége a fiatalság megfékezésére, a bűnözésnek azokban a fatális pillanataiban, amikor a szenvedélyek viharai ébredtek lelkében, amikor tüztől forrongott vére, mely — mint *Bossuet* mondja — részegítő borhoz hasonlatos: ezekben a nehéz napokban az Egyház három megbízható szövetségesre számíthatott: *a társadalomra, az iskolára és a családra.*

E hármasság együttműködésnek a Hit fenséges tanításai adtak tartalmat, melyeket az Egyház az

ő magas tekintélyével oltott bele az ifjú ember szívébe. Megkönnyítették a nevelés művét még azok a jámbor szokások, melyeknek segítségével a Hit előtt szelíden meghajolt a gyermek akarata, és csak ritkán akadt egy-egy makacs ellenszegülő. A fentebb említett tényezők tehát a hitélet kifejesztését támogatták, mégpedig mindegyik a maga lehetőségei szerint.

A társadalom kevéssé, az iskola sokat, a család szenvedélyesen, mintegy nagyobb lendületet adva a lelkivezető munkálkodásainak.

Napjainkban e szerepek felborultak. Tíz esetben legalább nyolcszor (de ezt is csak a legnagyobb jóindulattal mondhatjuk) a társadalom, az iskola, a család, büntársai a rossznak, legalább is annyiban, hogy passzivitásukkal kényéire hagyják azt érvényesülni.

Vannak esetek, amikor valósággal el kell csodálkoznunk, hogy tud a fiatalság annyi csábításnak ellentállni.

Az utcasarkokon öles plakátok hirdetik a lélekrablás legkörmönfontabb útvesztőit. A lélekfertőzés önként kínálkozik, igen gyakran a rendőrség atyai felügyelete mellett. Az iskolákban ilyesmire mindig találnak „tudományos magyarázatot,” mellyel törvényesítik létjogosultságukat. A családi életből kihalt a tekintélyvédelem, ennek folytán az előljárók tehetetienekké válnak a gyermek szeszélyeivel szemben, s tanácstalanságukban igen gyakran nyaka közé dobják a

gyeplőt a veszélybe rohanó ifjúságnak, s magára hagyják a kísértés rossz szellemeivel. És ha a régebbi időkben a felügyelet e három szövetségésének ideiglenes elpártolása elégséges volt ahhoz, hogy az embercsemetének az a törekeny akaratereje csődöt mondjon, akkor ma, a bűnözések felburjánzásának idején, végtelen hatalommal tör fel a kísértés az egész földtekén és egyetlen célja az: *hogy elárassza és magával ragadja korunk ifjúságát.*

Mily félelmetes szervezetekkel rendelkeznek a társadalom szívében a démoni erők, hogy minden elképzelhető és elképzelhetetlen módon, minden hatalom és minden eszköz felhasználásával rabszolgájukká tegyék az ifjúság lelkét.

Ki menti meg tehát e szegényeket a kárhozattól? Azelőtt három fórum is volt, kik az Egyháznak segítségére siettek a gyengék támogatásában. Ma ezek helyett négyféle szervezet működik, melyek akár aktivitásukkal, akár passzivitásukkal összeesküdtek ellene!

Honnan remélheti hát az üdvösségét ma, az oly sokat kísértett, annyira megrontott és hátbatámadott fiatalság? Ki fogja segíteni, hogy eredményesen átláboljon lelki életének válságos óráin? Ki fog melléje állni később kint az életben, hogy le ne térjen a helyes útról, és szilárd maradjon az élet küzdelmeiben? Csakis a mélységes vallásosság, a hit ereje és világossága, melynek szellemi frissességét köszönheti, mely állandó kapcsolatban

tartja az isteni energiának forrásaival, mindenek fölé helyezve az Isten iránti ragaszkodást. Ez fogja buzdítani abban is, hogy láрма és fitogtatás nélkül, meghitt szeretettel forduljon az imádsághoz és a szentségekhez.

Valamikor a régi jó időkben, az igazi istenfélelemnek egyetlen kicsi lángja is elég volt az üdvösség elnyerésére! Napjainkban más is kell ehhez! Tömörülés, együttes törekvés, az életen való átkelés megkísérlésére.

Ez az, amit boldog Don Bosco oly csodálatosan meglátott mikor arra kérte fiait, hogy értsék meg azt a korszakot melyben élnek, hogy érezzék azoknak a veszedelmeknek a súlyát, melyek megrontják a mai gyermekeket és fegyverezték fel az ifjúságot az élet harcaira kellő vértességgel: a *hittel* és a *vallásossággal*.

. . .

Vajjon elégséges-e mindig ez a fegyverzet?

Bár sok csapást fog fel, melyek átlukgatják páncélját, mégis kérdés, vajjon meg tudja-e mindig védeni azt a mellet, melyet takar? — Sajnos, nem! Nem akarunk túlozni, de be kell vallanunk, hogy vannak esetek, amikor bizony — nem mutatkozik elégségesnek.

Az élet galád, az emberek rosszak, és azok az *áramlatok*, melyekre fentebb céloztunk, hihetetlen erőszakkal sodorják el a legszilárdabb jellemeket is.

Ezek után nem szabad csodálkoznunk, hogy a szalézi intézetek régi tanítványai közt többen is vannak, kik letévedtek arról az útról, melyet jó nevelőik számukra kijelöltek.

Azért mi nyugodtak vagyunk. Ha tévelygéseiből kivezető utat találnak, *visszatérnek hozzánk*, mert mi *a lelkifurdalás magvetői vagyunk*.

Nem megy feledésbe az, ha gyermekkorunkban szerettük Krisztust és az Ő jó Anyját. Oh, ez az érzés visszatér! Egy szép napon meglepi szívünket és elérkezik az a pillanat, amikor újra leborulunk, mert vágyaink hajtanak a Penitencia ítéltársáéhoz, onnan az Úr asztalához és Mária oltárához.

Hamarosan köszönt-e ránk e pillanat, vagy csak később? Talán a halál pillanatában, vagy előbb, ha egyik nagyobb tévedésünkre ébredünk? Közeli szerencse hozza meg azt, vagy a kegyetlen gyász, mely váratlanul ér? Este találunk-e rá, valamely hirtelen katasztrófa által, vagy a nagy elhatározások éjtszakáján? — Ki tudhatja mindezt?

Isten egyedül, ez az Ő titka!

De újra csak azt állítjuk: minyugodtak vagyunk, mert eltévedt fiaink egykor — újra visszajönnek.

A tékozló fiú egy, vagy más napon megtér a szülői házhoz, hol várják őt hűséges testvérei.

Íme, ez a mi légiónk! És valóban, ma már százezrekre megy azoknak száma, kikkel boldog Don Bosco és az ő fiai — szalézi nevelés útján — benépesítették a földet.

Valamikor, alig 30 esztendővel ezelőtt, a szaléziak családfája igen gyéren hajtott egy-egy kis ágat és ma — Istennek hála — majd mindenhol rátalálunk. Érezzük hatásait a gyárakban, hivatalokban, a bányák mélységeiben épúgy, mint a háztetők ácsolása közben, a népes tereken és a bensőséges családi tűzhely mellett.

Íme a keresztény ifjúság! Íme hiteles eredménye a szívek munkálkodásának Isten és az Eucharisztia közt. Az erkölcsi szépség elragadó típusa az olyan ember, ki mindenkinek rokonszenves és akiből mindenkire sugárzik az üdvözítő erény fénye!

Megrázva ő is, mint bárki, az élet őt is csábítgatja, s keresztutain megégetik a kísértések futótüzei, tikkasztják sóvárgásai és lelki kétkedései, de áttöri magát az életen, esküdt ellenségei közt, mert magában hordja Isten erejét.

Gyümölcseről ítélik meg a fát, — mondja a Szentírás. Hogy az akaraterőnek és szelídségnek, továbbá az alázatosságnak ez a szépséges csodája mindig a kellő pillanatban nyilatkozzék meg a jó Isten ege alatt, nagyon is szükséges, hogy az a nevelés, mely őt az élet számára megérleli, — kiváló kvalitásokkal rendelkezék.

VI

Eredeti bűn és nevelés

A történelemnek két különböző időpontjában, egymástól messze eső két korszakban, két nagy írónak* a tollából, gyökereiben ellenkező kibontakozáshoz vezetett a nevelés problémája.

Azonban meg kell jegyeznünk, hogy mind a két eredményt az emberiség eredetének elmélyedő vizsgálata sugalmazta, mely fontos bizonyíték amellet, hogy minden nevelési módszernek bázisát az *eredeti bűn állítása, vagy tagadása* képezi!

A szalézi módszer szintén számol létünknek e mélységes misztériumával, de egyes szélsőséges iskoláktól teljesen eltér.

Éppen ez képezi egyik előnyét, mert egyrészt távol tartja magát minden okoskodó túlkapástól, másrészt respektálja a dolgok természetes rendjét, és ez által azon a középúton haladhat, mely egyik réges-régi közmondás szerint: *maga a tiszta erény*. Hogy pedig erről közelebbi meggyőződéseket szerezhessünk, kísérjük csak

*Pascal és Rousseau.

figyelemmel *Pascal*-t és *Rousseau*-t. Keressük meg azokat a teoriákat, melyek módszereiket sugalmazzák, s bizonyára úgy az egyikben, mint a másokban meg fogjuk találni azokat a ferdeségeket, melyeket a mi keresztény hitünk soha el nem fogadhat. Önkénytelenül felmerül tehát bennünk az a kérdés, ha e két ellenkező fel-fogás egymással megbarátkozni nem tudott, nem bukkant-e fel a következő évszázadban egy olyan módszer, mely mind e hiányokat pótolja és amely nem elméletben, de a gyakorlati életben, olyan valakinek a művében található, aki több volt mint filozófus, mert szent volt, több volt mint az elméleti tudósok, mert nevelő volt, mégpedig a legnemesebb nevelő, akit a világ valaha ismert.

*
*
*

Az eredeti bűn e misztériuma nem más, mint magának a mi *létünknek*, vagyis nagyságunknak, s egyszersmint nyomorunknak is — benső titokzatossága. Mint tudjuk, *Pascal* vallási apológiájának ez képezte magvát.

Nincs a történelemnek olyan gondolkodója, aki az emberi okoskodásokat annyira megvetette volna mint ő és nincs, aki nálánál jobban rámutatott volna tökéletlenségeire. *Bossuet* szerint nemcsak egyes mozzanatait tárja fel fogyatéksamainknak, hanem alaposan, összes végső kialakulásaikban ismerteti azokat. Ugyanakkor azonban senkisémet énekelte meg nálánál gyönyörűbb

lírával „*az ember nagyságát*,” a teremtés hajlékony nádszálát, mely öntudattal bír: *gondolkozik*. Fejtegetéseiben a következőket mondja: Oh az ember nem más, mint maga a megtestesült agyém, a teremtmények szörnyszülőtte! És mégis, a legnagyobb csoda!

— Az ember mindenről véleményt alkot magának. A föld e nyomorult férge: az igazság le-téteményese, s egyszersmint a bizonytalanságok és tévedések szennycsatornája! Szóval, a minden-ség dicsősége és söpredéke!

Ki bogozza ki hát ezt a borzalmas, kavargó rejtélyt? Sokak nyugtalan töprengése a filozófusokhoz fordul, hogy választ kolduljon.

Hiú tapogatózás!

Nincs olyan emberi tudomány, mely fényt tudna deríteni erre a titokzatosságra. Egyedül a vallás tud e téren valamennyi kérdésre megfelelni, mégpedig a *bűnbeesés dogmájával*. E nélkül érthetetlené válik minden idevágó okoskodás, sőt magunk is érthetlenné válunk önmagunk előtt. Azonban egyszer, — ha megengedi az Ég — a tisztánlátás napján minden megvilágosodik.

Ha az embert soha nem rontotta volna meg a kísértés, ma ártatlan öröm lakoznék szívében. Gyönyörködnek az igazság látásán és saját boldogságában, mely biztosítva volna számára.

Viszont ha az ember ma is az eredeti bűn átka alatt sínylődnek és a megváltás kegyelmében nem részesült volna, akkor fogalma sem lenne

sem az igazságról, sem az üdvösségről. Ekép tudnak tehát megférti egymás mellett: *a nyomor és a nagyság*.

Nem más ez, — mondja fenséges megállapítással Pascal — mint egy nagy úrnak, mint egy trónjától megfosztott királynak a bukása.

A nevelés kiváló művét azonban, — melyet részletében megrontott a jansenizmus — Pascal sem tudta megszabadítani annak bilincseitől. E tehetetlenségnek pedig az az oka, hogy ő maga is bizonytalanságot látott az emberi akaraterőben, melynek hatalmát az eredeti bűn lecsökkentette. Igen gyakran úgy tünteti fel az akaraterőt, mint amely abszolút tehetetlenségre van kárhozthatva.

Az ember akarata, melynek — mint mondja — legjellemzőbb tulajdonsága a naponkénti összeomlás, már eredetében sem képes magát a jóra elhatározni. Tehát az emberi természet, melyet Ádám bűne hervaszt, ellenállhatatlanul hajlik a rosszra. Harmonikus egyensúlya az eredeti bűnnel derékba tört, vagyis úgy állítja elénk az ember hajlamát, mint amely alapjaiban rossz és éppen ezzel indokolja a jansenista felfogás okszerűségét, sőt csalhatatlanul győzedelmeskedő diadalát is.

Mint ahogy a gondolatok olyan erők — folytatja fejtegetéseit Pascal — melyek szüntelenül arra törekszenek, hogy az emberi aktivitást különféle irányokban érvényre juttassák, épp így a nevelésre vonatkozó elméletek szüntelen

találkozásai olyan *életszabállyá* formálódnak, mely valóságos nevelési rendszert termel ki magából.

Pascalnak az emberről alkotott felfogása a leglogikátlanabb valami, de egyszersmint korának legcsodálatosabb elgondolása is! Logikátlan, mert ha igaz, hogy az emberi természet magára hagyva kénytelen saját önzésének hajlamát követni, viszont Isten kegyelmébe jutva — mely az életben mindig bekövetkezik — ellenállhatatlanul törekszik az Isten felé, akkor igaz az is, hogy a keresztényerkölcs hirdetőinek, híveikkel semmi gondjuk sincs, hanem mindenkit szabadjárá engedhetnek.

Ezek a Port-Royal* urak nem ügyelnek módszerük következtelenségeire, mely abban áll, hogy a kegyelmi állapothoz való ragaszkodás szempontjából megfélemlítéssel zabolázzák természetüket, s e kényszer útján akarják követni a jót.

E mellett azonban olyan eszmekörrel is rendelkeznek, melyet minden idők szakemberei megcsodáltak.

A nevelésről kialakult felfogásaikat az itt következő néhány sorunkban foglalhatjuk össze. —

Elsősorban is — mondják — ki kell vonnunk a gyermeket a társadalomból, mert ott elveszti ártatlanságát, úgyszintén a nagyon népes kollégiumokból, ahol megromlik.

*A „Port Royal urak:” néhány jansenista remete volt, akik megalapították a régi Abaye de Port Royal des Champs-ban azokat a mesés „Kisiskolákat,” melyekben a jansenista pedagógia első próbálkozásait végezte.

Álláspontjuk igazolására *Mirabeau* mondását idézik: „az ember olyan, mint az alma. Valahányszor nagy tömegben van, mindig megromlik.”

A „Kis-iskolák” növendékeinek számát tehát úgy állapították meg, hogy az sohasem lehetett több ötvennél. Hogy az oktatás minden gyermek szellemi nivójához simulhasson, továbbá, hogy a felügyelet gyakorlása — melyre abszolút szükség van — könnyen biztosítható legyen, a házat kis szobákra osztották úgy, hogy egy szobában nem lehetett több 6 növendéknél, kik egy szakképzett nevelő felügyeletére voltak bízva.

A nevelőknek mindig szem előtt kellett tartaniok, hogy ők inkább nevelők, mint tanárok. Ennélfogva gondosan kerülniök kellett mindazokat a dolgokat, melyek a gyermekkel megismertetik a rosszat és felébresztik benne a szenvedélyeket.

Gondoskodniok kellett arról is, hogy a növendék állandóan foglalkozzék, hogy ezáltal elkerülhetők legyenek az álmodozások, melyek mindig veszedelmesek a fiatalság életében. Végre fontos volt, hogy feladataikat minden merev szigor nélkül oldják meg, anélkül azonban, hogy a gyermeket elkényeztetnék, vagy lelkirugalmasságát lágyítanák. Nem szívesen alkalmazták az ütlegelést, vagy a vesszőzést sem. Míg más intézetekben a gyermekek maguk közt, egy bizonyos durvaságba hajló közvetlenséget honosítottak meg, addig itt ahhoz voltak szoktatva, hogy egymás iránt bizonyos

tisztelettel viseltessenek, sőt lehetőleg ne is tegeződjenek.

Röviden, e nevelők arra törekedtek, hogy a szülői ház szellemét varázsolják gyermekeik közé.

A szabályok eddigi ismertetése után azt mondhatjuk, hogy azok csaknem megegyeznek a szalézi nevelés felfogásaival. De az éremnek másik oldala is van, melyen az igazi jansenista felfogás által sugalmazott pontokat találjuk.

Pl. az eleven és zajos játékok, ünnepségek, egyszerűen ki voltak rekesztve a házból. Ezeket túlhajtott munkákkal, komoly és nyújtott vallási gyakorlatokkal helyettesítették. Így akarták visszafojtani a *bűnös természet* kitöréseit. —

A munkára serkentés egyetlen eszközét a kötelességteljesítés *előírása* képezte.

A gyermeket úgy buzdították a jóra, hogy felfokozták ambícióit, mestere megelégedésének kiérdemlésére. Viszont a legszigorúbban megtiltották — még említését is — az egyéni törekvéseknek, annak az érdeklődésnek, mely a gyermek hajlamánál fogva egyes dolgok iránt különösen megnyilvánul, továbbá a versengésnek, vagy egyéb természetes érzéseknek. Ezeket gyökereikben elfojtották.

— Ha gyermekeink egyikében valami jó tulajdonságot találtam, — írja egyik jansenista nevelő — féltve intettek, hogy meg ne említsem azt előtte, hanem szigorúan tartsam titokban, mert a gyermek elbizza magát.

Ilyen felfogás után az eredmény előre látható volt. Azok, akik a versengést betiltják, mert az táplálja a hiúságot, ne feledjék el, hogy a magábazárkózás minden esetben a lustaságot táplálja.

Volt eset, amikor Pascal maga is kiábrándultan nyilatkozott növendékeiről.

Azok a gyermekek — mondja — akiktől megvonjuk a szabad verseny lehetőségét, az ambiciónak és a dicsőségnek ezt a *sarkantyúját*, azok visszahanyatlanak a nemtörődömségbe. Sőt, az ilyenek sokkal súlyosabb hibákba is esnek! Tanuskodik róla az a szegény gyermek, aki e *szigorú előljárók* egyikének ellopta a sapkáját és 2 fillérért eladta. Később takarókat is lopott, melyeket szintén pénzzé tett. Igaz, hogy az áldozata azzal vigasztalta magát, hogy nem várhatunk többet szegénytől, mert nem lehet minden gyermek a jóság és becsületesség kiválasztottja!

Pascal egyik csalódott pillanatában, az ő stílusának szokásos mélységével azt mondta e pedagógiai kísérletezésről: „angyalt akar nevelni, és vadállatot nevel! Mi ezt csak azzal toldjuk meg, hogy mennél jobban elfojtjuk a gyermek természetét, annál nagyobb detonációval robban ki!

* * *

Egy századdal később, hogy e nyomasztó rendszer helyett szabadabb szellem érvényesüljön, egy új felfogás kezdett felburjánzani, a hajánál

előráncigált okoskodásokkal, egészen új alaperényeket hirdetve, melyek az előbbinél sokkal kegyetlenebb elgondolásból fakadtak.

Ugyanazt a problémát, melyet Pascal természetünk ellentmondásainak misztériumaként említ, vagyis azt a feltevést, hogy a jót és a rosszat minden ember felváltva hordja magában, — *Rousseau* is magáévá tette. Az embert pedig, vagyis az ellentmondások e csodálatos teremtményét, következőkép látta.

Először is van egy szörnyű törvény, mely parancsolóbb, mint maga a nehézkes törvény és ez ragadja lefelé az embert, kit belső indulatai állandóan a rossz felé üznek, kinek testét a szakadatlan vágyak megrontják; és mégis, ugyanez az ember felemelkedik a magasságokba, lelkét szent ideálok hevítik, ambícióit a Végtelen álmai sarkalják.

Vannak pillanatok, amikor úgy tűnik fel, mintha mélységes nosztalgiát érezne a föld sara iránt, a másik pillanatban pedig extázisba esik a lelki makulátlanság előtt.

Hol van az a Sphinx, mely e rejtvényt megoldja? Bizonyára nagyon is elhamarkodná feladatát! Pascal az ő hitével, a Szentírás által megvilágosított gondolataival, tradícióival és korának tapasztalataival igyekezett megfelelni e kérdésre, ellenben *Rousseau*, aki hosszú csavargások közt nevelkedett, csupán saját megérzéseiben és sok évi utazásai közben gyűjtött tapasztalásaiban keresi

meg a maga választát, melynek lényege ebben az egy mondatban fejezhető ki: „az ember jó, csak az emberek rosszak.”

Érdeemes az iránt is kutatnunk, hogy honnan jutott erre a megállapításra.

„Lássuk hát, — okoskodik Rousseau — én magam, mint más is magában, valamikor jó voltam. Boldog 40 évet éltem jóságban. Az a 40 esztendő volt ez, amikor még kóboroltam: Svájcból — Savoyába, Savoyából — Olaszországba, Olaszországból — Franciaországba! Íme életem boldog, folttalan napjai!

Arra a kérdésre pedig, hogy mióta érzem háborogni lelkemben a gyűlöletet és a keserű maliciát — csak azt felelhetem: amióta helyet foglalok az emberi társadalomban! Azóta megromlottam. A társaság rontott meg.

Minden embernek át kell mennie e szomorú változáson. Ugyanis az ember jónak születik, csak akkor válik gonosszá, amikor társaságba verődik. Ebből pedig az következik, hogy az emberiségnek természetes állapotában kellene maradnia. — Térjünk tehát oda vissza!

Természetes ember! Ez lenne ideális! Természetes embereket nevelni! Minden rendszernek erre kellene törekednie, mégpedig úgy, hogy első sorban is el kell szigetelnünk a gyermeket a társadalomtól. Ki kell vonnunk még a családból is, mert az is ártalmára lehet! E helyett azonban rá kell bízunk egy olyan nevelőre, akinek nem

az a feladata, hogy oktassa, hanem hogy féltékenyen őrkdjék a gyermek tudatlansága felett. Így aztán a külső befolyásoktól megmentve, szabadon működhet természete, mely feltétlen a jónak szolgálatában fog állani. Fontos tehát, hogy önmagából kiindulva, ösztönösen követhesse hajlamait, mert így mindig helyesen fogja megítélni saját szükségleteit. Később, amikor már a dolgokkal megismerkedik, azokat szemlélni kezdi, akkor maga a természet fogja kiegészíteni fogalmainak hézagait, megadva önmagának az elemi útravalókat. Tehát szabadság! Teljes szabadság az elszigeteltségben és magányban.

Pl. a csecsemőnek nincs szüksége pólyára. A serdülő elől az ifjúság küszöbén minden kötelet el kell háritani!

Azon őrkdjetek csupán — folytatja bölcsekedéseit — hogy kívülről semmi be ne hatolhasson a gyermekbe. Ez legyen egyetlen gondotok, mert ez szükséges, — de elégséges is — ahhoz, hogy megóvjuk lelkét a tévedésektől, szívét a bünözéstől.

Így aztán valóban nem sok gondot okoz a nevelés, mely nem más, mint a művészettel határos tartózkodás attól, hogy a gyermek természetét megérintsük.

„Szóval a nevelőnek egyetlen feladata, hogy a növendéket saját gusztusa szerint engedje fejlődni, megnyugtatta magát azzal, hogy megvédi őt a társadalmi szokások befolyásától.” (*Jules Lemaitre*-től idézve.)

Mint az eddig elmondottakból kiviláglik, fenti módszer nem más, mint a nevelés tökéletes negatív formája.

Később, úgy a gyermek 12 éves kora körül, kezd gondoskodni mestere — nem arról, hogy tanítsa, azt soha! — hanem hogy a gyermeket olyan körülmények közé juttassa, melyekben képes lesz önmagát tanítani, vagyis amelyeknek segítségével felkészülhet a tanulásra, felbuzdulhat fogalmainak gyarapítására.

Könyveket e módszerben nem használnak, mert azokra nincs szükség, ellenben szükség van olyan dolgokra, vagy helyzetekre, melyek gondosan a gyermek közelébe férkőznek és bizonyos módon felébresztik kíváncsiságát, kiprovokálják szükségérzetét.

Pl. *Emil* — így nevezi Rousseau a módszere szerinti nevelésre szánt gyermeket — ez az Emil időről-időre meghívókat kap egy-egy ozsonára. Természetesen keres valakit, aki azt neki felolvassa, azonban az illető elbujik előle, mire a gyermek elhatározza, hogy megtanul olvasni.

Vagy más alkalommal, pl. séta közben eltévedést színlelünk. Erre a kis legény megrémül, tájékozódni próbál, mire lassanként felhívjuk figyelmét a csillagászatra. Milyen egyszerű!

Még egy utolsó példát, amely már kevésbé neveléses.

Úgy 15 éves kora körül, — előbb nem, mert a kisebb gyermek képtelen volna, hogy ily magas gon-

dolatokat felfogjon — egy ragyogó nyári reggelen, elvisszük Emilt a környékbeli magaslatok egyik kiemelkedő pontjára, ahol gyönyörűséges táj tárul elénk. A hegy lábánál tisztavízű patak fut végig, s miközben e természeti szépségeket csodáljuk, az Istenség lényének meseszerű ismertetésébe kezdünk. Elmondjuk, hogy Ő a teremtője ennek a szépséges világnak, az Égnek, a Földnek. Lassanként rátérünk a lélek halhatatlanságára a menyeyei örökéletre.

Így aztán a gyermek, kitűnő mesterének ösztökélésére elgondolkodik, szemlélődni kezd; de sohasem szabad erőltetnünk, a könyveket teljesen ki kell kapcsolnunk és a lehető legcsekélyebb igénybevétel mellett, sokszor ismétlődő dolgok és tapasztalatok segélyével kell oktatnunk e kis emberi csemetét, még férfikorát el nem éri.

A mi kis legényünk természetes intelligenciája, az ő pályafutása közben, minden tudományt, amire csak szüksége van a csillagászatból, fizikából, kémiából, földrajzból stb. — magában összegyűjt.

Ha kézműves mesterségre kívánczik, inasvevei alatt izmai hajlékonyakká válnak.

Ha kenyérkeresete megcsappan a szükségeset rendelkezésére bocsátják, melynél fogva hiányérzete alszik, tehát nem válthat ki belőle elégtelenséget és szívét a legszebb erények fogják ékesíteni.

Ez aztán a mestermű! De e mestermű következményeit előre látjuk.

A gyermek, pl. Emil, akit így nevelnek teljes szabadságban a családon és a kollégiumon kívül, — kiemelve a társadalomból, saját szeszélyeire bízva, bele hajítva a szabad természetbe, könyvek nélkül, teljesen magára hagyva; kinek leckével a világért sem terhelik féltett koponyáját, csupán egyes dolgokkal környékezik, hogy tanító nélkül, önmagától ismerjen rá és így, saját egyéni ostobaságában formálódjék, — ez volt a híres Jean Jacques eszményi csemetéje!

Könyve mit sem tartalmaz a gyakorlati életből, csupán elképzeléseit mondja el.

Ebből mindnyájan láthatjuk, hogy a tudománynak, az erénynek és a fogékonyságnak milyen csodái fakadnak Rousseau módszeréből.*

*
* *

E nevelési rendszereknek természetesen nem sok sikerük van, azonban mégis csökönnyösen ragaszkodnak az élethez.

Hallgassuk meg most már napjaink két illuztrális gondolkodóját is, elsősorban pedig *Michelet-t*, aki téves könyvében, — melynek címe: *Fiaink* — a következőképen ír: „Szükség van arra, hogy megvizsgáljuk, hogy mélyére hatoljunk a korunkat

* Nem csinálunk belőle titkot, hogy J. Le-maitre, Faguet és Brunetiére adatainak köszönhetjük, hogy olvasóink elé tárhatjuk a pedagógiai tudományok e két nagy iskolájának összefoglaló ismertetéseit.

irányító alapigazságoknak, melyek körül az emberiség sorsa forog vagyis, amelyek politikai és vallási életünk alapját képezik.

Haladásunk mindaddig határozatlan marad, ameddig a hit tanításainak elfogadása, vagy elnem fogadása kérdésében ingadozunk.

Ki kell mondanunk határozottan: nincs többé eredeti bűn!

A gyermek ártatlannak születik. Nincs előre megbélyegezve Ádám vétkével.

A kegyetlen barbár míthosznak vége! Helyette erősen megalapozódott az igazság és a humanitás. Tehát két principium áll egymással szemközt: a keresztény principium és a 89-es.

Vajjon miféle összebékülés várható e kettő közt? — Semilyen!

A páros és a páratlan sohasem találkoznak! Soha az igazság az igazságtalansággal, soha a bűn öröklésének bibliai tanítása, a 89.-es felfogással.

Michelet következtetése szerint tehát a bölcsőtől a felnőtt korig két teljesen ellentétes út vezet.

— E kétféle nevelés egymással homlokegyenest ellenkezik — folytatja — a szerint, hogy a régi, vagy az új principiumból indul-e ki.

Ferdinand *Brunetière* ki az ellenkező felfogáson van, a következőkép válaszol: „lehet a természet szép is, csúnya is, egy azonban bizonyos, hogy sohasem jó!

A természet erkölcstelen, mégpedig alapjaiban erkölcstelen!

Azt merném mondani, eredeténél fogva, az első principiumaiban sem lehet más, mert az érzékiség dominálja, — mely fölött az erkölcsnek kell uralkodnia, — továbbá azért sem, mert a reakcióra serkent minden okos tanáccsal és oktatással szemben.“

A fentebbiek Jean-Jacques Rousseau hamisítatlan elméletei, melyeknek alkalmazásaival valamikor kísérleteztek is a *Cempuis-i* racionalista árvaházban. Ezeket az eszméket vallották a Port-Royal urai is, kik egyes kollégiumokban a kis keresztények nevelése fölött örködtek.

Vége mindnyájan megállapíthatjuk, hogy soha égetőbb problémája nem volt az emberiség sorsának, mint a nevelés kérdése.

* . *

E satnya próbálkozások után felmerült az a kérdés, vajjon nem volna-e leghelyesebb, ha az illetékesek megfelelő eszmekörből indulnának ki mégpedig úgy, hogy mindenek előtt a Szentírásnak az emberiség hanyatlására vonatkozó tételeit elismernék, mert csakis ez igazság megtartása mellett volna kiépíthető az a pedagógiai rendszer, mely a hitélet úttörő erejénél fogva, — a dolgok reálisrendjének tiszteletben tartása mellett — győzedelmesen vonulna el a túlhajtott szigor és a határtalan szabadság két sziklaszirtje közt.

Valaki hitt ebben, *valaki* megkísérelte ezt és az a *valaki* 30 évi szorgalmas munkálkodás után az ő elgondolásainak összeegyeztetéseiből olyan

monumentumot alkotott melyben a *szív* és az *értelem*, a *tekintély* és a *szabadság* egy állandó, szent harmóniában találnak kiegyenlítődést. Ösztönszerűleg megérezte az emberi természet hajlamait, s mert tudta, hogy rossz irányítás mellett azok borzalmasak lehetnek, érdeklődött a jansenista iskolák szabályzatai iránt, melyekben igenszomorú megállapításokat tett.

Később nyilvánosságra hozta a nevelésről alkotott magasztos gondolatait.

Ezek szerint szükségesnek tartja, hogy a nevelés a gyermekek egyéniségéhez simuljon, az előljárók magatartását szelidség jellemezze, éberségüket minden percre terjesszék ki és hassa át munkálkodásukat az az erkölcsi gondoskodás, mely mindig észreveszi a veszélyes alkalmakat, s kellő időben lép közbe, hogy azok kikerülhetők legyenek.

Ellenben a „*Kis iskolák*” alapítóival szemben, a gyermeket mindig jókedvében akarja látni! Szívesen fogadja lármáját, dalolását, lelkének minden formában való megnyilatkozását. Ő adja a játékot kezébe, hogy feszélyezettségét eloszlassa. Ötletességeivel bátorítja azokat, akikre felügyel és vigyáz arra, hogy kedélyüket soha ne fojtsa. Főcélja, hogy az engedelmeskedés a gyermek észszerű beleegyezésével történjék. Szívesen támaszkodik a leggyakoribb emberi tulajdonságokra u. m. szeretet, érdeklődés vagy pl. kíváncsiság, versengés stb. Időnként e vágyakat is kielégíti, s mint természetes erőket — a gyermek

játékos kedvével együtt — a kicsinyek hasznára fordítja. Komoly számításba veszi *Bossuet* mondatát, hogy „*a hanyatló természet romjai alatt mindig található valami a szépből, az első tervezetések nagyságaiból.*

Nem fél magáévá tenni a *genfi filozófus* egyes praktikus tanácsait sem, anélkül azonban, hogy helytelen felfogásait bármely tekintetben is osztaná. E szerint bőségesen felhasználja a szemléleti tanítást, tág teret enged a gyermek örömeinek, nemcsak könyvekből oktat és kérdez, hanem séták közben is, sőt más leckeóra alatt is, vagy a természeti tünetmények szemlélése közben is.

Az életben szükséges ismeretek tanítása közben tekintettel van a gyermek egyéniségére, s annak éberségét gyakran próbára teszi.

Ezeket mind elfogadja, de visszautasítja azt, hogy az ember hibátlanul, bűn nélkül születik, hogy ösztönszerű vágyai az igazság és jószág útjára vezetik. Nem egyezik bele abba sem, hogy a nevelőt egy mozdulatlan őrszemnek tekintsük, akinek teljesen negatív szerep jut. A nevelő, boldog Don Bosco szemében a szükséges erkölcsi reformoknak nagyon is eleven irányítója. Hiszen ha megengednénk — talán a legjobb gyermeknek is — hogy szellemi és lelki fejlődéseit ön-maga irányítsa, bizonyára rövidesen ráakadnánk rossz hajlamainak is egyes ismertetőire, melyeket a nevelőnek a világosság fegyverével kell visszaszorítania, természetesen a legnagyobb szeretettel, de minden megalkuvás nélkül.

A szalézi módszer ideálisnak mondható azért is, mert pontos választ ad mindazokra a kérdésekre, melyek a keresztény morál kívánságaival — felmerülnek.

Nem szabad elnyomnunk tehát a gyermek egyéniségét, hanem ellenkezőleg fejlesztenünk kell azt, hogy virágjai zavartalanul kinyilhassanak, s kibontakozó energiái fegyelmezhetőek legyenek.

A nevelő ezek szerint nem tirannusa, de nem is tétlen játékszere a gyermek akaratának, hanem egy olyan idősebb testvér, kinek az a legfontosabb feladata, hogy a gyermeket megtanítsa a jó példák követésére.

Vége maga a jó Isten, kit a lehető legbensőbb szeretettel és mindenek felett ajánl e kis keresztényeknek, — nem az a komor Isten, aki mindig szigorú, akitől mindig csak félni kell, mint ahogy a jansenisták tanították, hogy az Ő szentéje Josaphat völgyének előcsarnoka.*

Oh, nem ilyen a jó Isten, de azért olyan sem, mint ahogy Rousseau képzei, olyan mindenbe beleegyező, határozatlan, sőt banális isten, akinek a szabad természet a temploma!

A jansenisták szerint: *egyetlen szereplője* sorsunknak; Rousseau elképzelése szerint pedig: *tétlen szemtanuja* cselekedeteinknek. Egyiknek sincs igaza!

A mi Istenünk, a jó Isten együtt halad velünk utainkon és Ő az, akinek állandóan érezzük

* Josaphát völgye alatt az istenítélet értendő.

jóságát és nagy-nagy szeretetét: „*Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris Domini Jesu Christi.*” Az Ő vonzóereje kimondhatatlan, mert Ő testvérünk, barátunk, támogatónk, Ő a mindennapi kenyérünk, az Ő háza elragadó, mint az a ház, ahol esténként anyánk dala altatott, ahol először láttuk a kék ég ragyogását, hol első éveit töltöttük gyermekkorunknak. Ő az egyedül, aki színültig képes megtölteni gyermek és előljáró szívét egyaránt, azzal a határtalan szeretettel, melyet a nevelés közös vállalkozása megkövetel.

Ekkép fűzhetnénk érveinket tovább, — egész a végtelenig. De levonjuk a végső tanulságokat, s hitünk szerint jogosan kimondjuk, hogy a szeretetnek ez a pedagógiája nem más, mint az isteni hitnek és az emberi értelemnek leányhajtása, melynek alapításával boldog Don Bosco tanubizonyságot tett nevelői zsenialitásáról, de egyben gondoskodott arról is, hogy fiai bőséges figyelmeztetést kapjanak e nevelési módszer terjesztésére, — műveik és írásaik által — a világ minden táján.

VII

Nil novi sub sole

É fejezetünket a benne lévő két idézettel együtt, *Brémond Henrik* — a Francia Akadémia tagja — bájos könyvének köszönhetjük: „*A gyermek és az élet.*“

Ime az én szolgám, fölemelem őt; az én választottam, lelkemnek kedve telik benne; az én lelkemet adtam rája.

Nem fog kiáltani, s nem hallják odakint az ő szavát. A repedezett nádat nem törí össze, és a füstölgő mécsbelet nem oltja ki.

Izaiás

Ekkor kisdedeket vivének Hozzája, hogy meg illesse őket; de a tanítványok feddék azokat, akik őket hozzák. Látván ezt Jézus, haragra gerjede, és mondá nekik: Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni, és ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa. Bizony mondom nektek, aki nem fogadja Isten országát mint a kisded, nem megyen be abba. És karjaiba vévén őket, és rájuk tévén kezeit, megáldá őket.

A ki egy kis gyermeket befogad az én nevemben, engem fogad be; és aki engem befogad, nem engem fogad be, hanem azt, aki engem küldött. Aki pedig megbotránkoztat egyet a kicsinyek közül, kik én bennem hisznek, jobb volna annak, ha malomkövet kötnének nyakára és a tengerbe vetnék.

Jézus ezt a példabeszédet mondá nekik: „Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért. A béres pedig, és aki nem pásztor, kinek a juhok nem tulajdonai, látván a farkast jönni, elhagyja a juhokat, és elfut; és a farkas elragadozza és elszéleszti azokat. A béres elfut, mert béres, és nem törődik a juhokkal. Én vagyok a jó pásztor, én ismerem enyéimet, és ismernek engem enyéim; amint ismer engem az Atya, én is ismerem az Atyát, és életemet adom a juhokért. Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók; azokat is ide kell terelnem, és hallgatni fogják az én szómat, és egy akol lészen és egy pásztor.”

Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én felüdítlek titeket.

Vegyétek magatokra az én igámat, és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű; és nyugalmat találtok lelkeiteknek. — Mert az én igám édes, és az én terhem könnyű.

Jézus eltökélé, hogy Jeruzsálembe megyen. És követeket küldé maga színe előtt, kik elmenvén, a szamaritánusok egyik helységébe érkezének, hogy szállást készítsenek neki. De nem fogadák be őt, mert Jeruzsálem felé tartott. Látván pedig ezt tanítványai Jakab és János, mondák: Uram! akarod-e, hogy mondjuk, szálljon le tűz az égből, és eméssze meg őket? És hozzájuk fordulva, megfeddé őket, mondván: Nem tudjátok, milyen szelleműek vagytok. Az Ember fia nem jött lelkeket elveszteni, hanem megmenteni. És más faluba menének.

Boldogok a szelidek, mert ők lesznek birtokosai a földnek!

Boldogok az irgalmasok, mert majd önekik is irgalmaznak.

Evangélium.

Az Úr szolgálja ne legyen ellenségeskedő. Legyen ő mindenkihez előzékeny, hogy tanítani tudjon, s elszenvedje az ellentéteket, hogy szelidiségével kibékítse az ellenfeleket.

Mit tudhatja az ember, hogy az Isten nem adja-e meg nekik a megtérés kegyelmét . . . és azt, hogy felfedhessék nemesebb érzéseiket, kiszabadítva az ördög kötelékeiből, mely akaratának rabszolgaságában tarja azokat.

Mert én bár mindenkitől független voltam, magamat mindenkinek szolgálójává tettem, hogy többeket nyerjek meg!

A zsidóknak olyan lettem, mint zsidó, hogy megnyerhessem a zsidókat.

A gyengéknek gyenge lettem, hogy a gyengéket megnyerjem. Mindenkinek mindene lettem, hogy mindenkit üdvözítsek.

A szeretet türelmes, nyájas; a szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örvend a gonoszságnak, de együtt örvend az igazsággal: mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel. A szeretet soha meg nem szűnik.

Szent Pál.

Kiválasztatása után, egy pillanatot se vesztessen a pap vállalt terhének viselésére, és Mesterének szolgálatára, kinek minden tehetségét, melyet kapott, rendelkezésére kell bocsátania.

Tudnia kell azt is, hogy sokkal jobban kell törekednie arra, *hogy hasznos legyen, mint arra, hogy előljáró legyen.*

Tudósnak kell lennie az isteni törvényekben, mert tudománnyal kell bírnia abban, hogy honnan merítse a régi, és honnan az új alapigazságokat. Legyen tiszta testben és lélekben, legyen mértéktelen és elnéző, *vigye győzelemre mindig az ir-*

galmat az igazság felett, hogy ő maga is hasonló megítélésben részesüljön.

Gyűlölje a vétket, de szeresse testvéreit.

Fenyítés közben is az okosság szavait kövesse, túlzások nélkül, *bizonyos félelemmel, nehogy a rozsdá túlságos dörzsölése közben, eltörje a vázát.* Lebegjen mindig szemei előtt saját törékenysége és emlékezzék erre, nehogy letörje egészen a megroppant nádat.

Ezzel nem azt szándékozunk mondani, hogy engedje burjánozni a bűnöket; ellenkezőleg, dolgoznia kell azoknak elpusztításán, de okossággal és szeretettel. Ítéletének kiszabásánál mindenre tekintettel legyen, és inkább igyekezzék megszerettetni magát, mint másokban félelmet támasztani.

A munkák kiosztását helyes megítéléssel, mérsékelten cselekedje és gondoljon Jakabnak, a szt. pátriarkának tapintatosságára, ki azt mondta, — hacsapataimat túlságos meneteltetéssel sanyargatom, eljön a napja, amikor mindnyáját elveszitem.

Szent Benedek.

— Mondja meg nekem kérem, — szól Szent Anzelmhez a *Bec*-i apátság perjele — milyen szabályokat tart ön követésre legalkalmasabbaknak az ifjúság nevelésének érdekében? Ugyanis fiaink napról-napra jobban elfajulnak, s már-már javíthatatlanokká válnak. Éjjel-nappal ütjük őket és mégis, mindig több baj van velük.

— Szünet nélkül ütik őket? kérdezte megütközve szent Anzelm. — Mi lesz így belőlük ha felnőnek?

— Nem lesz ezekből semmi! Bárgyú barmok lesznek!

— Kár akkor az a sok költség, melybe neveltetésük kerül! Eszerint az urak végeredményben barmokat nevelnek?

— Hát mit tegyünk? Nincs a világnak olyan eszköze, amellyel ne kényszerítenénk őket a jóra. Az eredmény mégis — nulla.

— Kényszerítik őket? Oh kedves, jó apát uram, ha az ön kertésze ültet egy fát a kertjébe, aztán mikor az hajtani kezdene, fiatal rügyeit elfojtja, ágait terjeszkedésük közben gúzsba köti; mi lesz abból a fából, ha évek mulva bilincseitől megszabadítja? Hasznavehetetlen korcs, eltorzult, összezugsugorított ágakkal!

És kít terhel a felelősség e sorvasztásért? Ugye, a kertészt! Így bánnak önök is gyermekeikkel!

A megfélemlítés, a gyakori fenytetés és az ütlegetés által olyan kényszerhelyzetben tartják őket, hogy semmi szabadságot sem élvezhetnek. Nos, már most ezzel a rossz módszerrel teljesen lefojtják a gyermekben az egészséges lelki életet, melynek következményeképpen különféle rossz gondolatokat kezd gyűjteni, édesgetni és táplálni bensejében. Végre is ezek a rossz és sötét gondolatok egymásba fonódnak, mint a csipkebokor ága-bogai, lassanként megerősödnek benne, szoká-

saivá válnak és lelkét úgy átalakítják, hogy az nem képes többé befogadni a jót, hanem makacsul visszautasítja mindazt, ami tökéletesedését szolgálja.

Az ilyen szegény gyermekek önökben semmi szeretetet, semmi jóságot, semmi kegyességet semmi szelidséget nem találnak, s minthogy efféle jó bánásmódra nem is számíthatnak, azt gondolják magukban, hogy az ő előjáróik egész magatartását a gyűlölet és az ingerültség sugalmazza. Így aztán naponként szívják magukba a gyűlöletet és más rossz tulajdonságokat, melyek felhalmozódnak lelkükben és mint ahogy testi erejük kifejlődik, úgy elérkezik az a siralmas és szerencsétlen pillanat is, amikor hajlani kezdenek a bűnözésre és rossz útra térnek.

Hiszen senki sem nevelte őket igazi szeretetben, így hát senkit sem tudnak másképp elképzelni mint összeráncolt szemöldökkel és zord tekintettel. A jó Isten szent nevére kérem, miért van úgy elkeseredve, gyermekei ellen? Hiszen ugyanolyan teremtmények ők is mint ön. Szeretne-e a helyzetükben lenni, ha ilyen bánásmódban részesítenék? És hát a veréssel akarja őket a jó erkölcsre nevelni?

Oh, ez soha nem fog sikerülni! Látta már valaha, hogy az igazi mesterember azt a bizonyos arany vagy ezüstlapot, melyből a kézművességnek valamely remekét akarja formálni, egyszerűen össze-vissza püföli? Ugye, nem! Hanem, hogy

annak a fémnek megfelelő formát adjon, szükségyszerűen préseli, óvatosan hajlítja, mégpedig alkalmas szerszámok segítségével. Végül pedig — még finomabb fogókkal, még nagyobb óvatossággal, — finomra formálja.

Így tegyenek önök is!

Ha azt akarják, hogy gyermekeiket a szép erkölcsök ékesítsék, mérsékelniök kell fenyítéseiteket, ellenben igazi testvéri szeretettel, szelidséggel kell támogatniok őket.

Ha gyermekeik nívójához alkalmazkodnak, — erősen fogják az erőseket, gyengédebben a gyengébbeket — fokozatosan megnyerik őket Istennek úgy, ahogy a nevelés érdeke megkívánja.

Szent Anzelm.

Kövessétek azt a módszert, melyre megtanítottalak. A nevelést jó példaadással kezdjétek, melynek mindjárt az elején hasznát látjátok. Ép így, legyetek türelmesek, és tapasztalni fogjátok Isten segítségét.

Mindenek felett pedig legyetek szelidlelkűek mert a szelidség magával ragadja a sziveket és megnyeri a lelkeket . . .

Amennyire csak lehet, cselekedjétek úgy, mint az angyalok: sok, sok szívélyességgel, de erőszak nélkül.

Ellen kell állanunk a rossznak és vissza kell utasítanunk a bűnöket, melyek utunkban ránk törnek. Le kell győznünk a vétket, hatalmasan, hősieesen, *de szelíden, békességben*.

Én sohasem gerjedtem haragra úgy, hogy kifejezetten haragudtam volna, s valahányszor legyőztem indulatomat, mindig éreztem, hogy bölcsőbbet nem cselekedhettem volna.

Ha nem tévedek, — ez a leány élénk, erőteljes és természeténél fogva kissé heves. Most tehát, amikor az értelme kezd kibontakozni, rá kell nevelnünk őt — szelíden és sok kedvességgel, — az igazi dicsőség megismerésére és az erény első, zsenge hajtásainak megkedvelésére. Nem szabad pirongatnunk őt, éles szavakkal soha se illessük, hanem éppen elenkezőleg: minden szavunk okos és szeretetreméltó legyen. Mindig ilyenek legyünk, s gondoskodjunk számára, jól nevelt lányok hasznos barátságáról.

Szemelláthatóan kell ellenállanunk a rossznak. Azok elől is vissza kell vernünk a bűnt, kiktől gondoskodni tartozunk, mégpedig állandóan és hősieesen, *de szelíden és békességben* . . . Ne alkalmazzunk olyan fenyítést, melyet szenvedélyünk diktál, még akkor sem, ha azt az észszerűség kívánná. Csakis olyan fenyítéseket alkalmazunk, melyeknek eredetét egyes-egyedül a józan ész képezi.

Hígyje el nekem Philothea, egy apának szelíd és szívből fakadó intelmei sokkal nagyobb hatalommal uralkodnak gyermekének lelkén, mint akármily indulat, vagy harag. Ezáltal nemcsak gyermekünket, de saját szívünket is megjavíthatjuk.

Szalézi Szent Ferenc.

Mindent meg kell ragadnunk, hogy gyermekünknek kellemessé tegyük azokat a feladatokat, melyeknek végrehajtását megköveteljük tőle.

Rendkívüli esetet kivéve, sohase vegyetek fel zord és parancsoló arckifejezést, melytől a gyermekek reszketnek.

Szeretessétek meg magatokat velük, hogy szabadon mozogjanak közeletekben, hogy ne féljenek tőletek, ha hibáikat eléjük tárjátok.

Jegyezzétek meg, hogy a nevelés egyik legnagyobb hibája az, ha egyik oldalon csupa örömet, a másik oldalon pedig csupa unalmat halmozunk fel. Csupa unalmat pl. tanulás közben, csupa örömet, a szórakozások közben. Mit tehet más a szegény gyermek: türelmetlenül vonszolja magán ezt a kellemetlen szabályt, s ha csak lehetséges — annak ellenére is — lélekszakadva rohan a játékok után. Igyekezzünk tehát változtatni e

rendszeren. Tegyük kellemessé a tanulást és unalmas egyoldalúságait rejtjük el a szabadság sokféle örömei közé.

A gyermekek nevelését mindenkor nagy közvetlenséggel, sok jókedvvel, nyílt családiassággal kell irányítanunk, anélkül azonban, hogy ezáltal elnívótlanodnék. Így lesz segítségünkre abban, hogy gyermekeinket természetes lelkiállapotukban láthassuk, és tökéletesen megismerhessük.

Hogyha pedig tekintélyünket arra használjuk, hogy azzal gyermekeinket a szabályzatok minden egyes pontjának betartására szorítsunk, — nem fogunk célt érni soha. E helyett az egész intézeti élet terhes formalitásokká, esetleg képmutatássá fajul.

Megutáltatjátok velük azt a jót, amelynek megszerettetése legfőbb célotok.

Mielőtt a gyermeket fenytlenénk, tökéletesen ismernünk kell lelkivilágát.

Minden gyermek egyszerű és nyílt, de ha legcsekélyebb módon zavarjuk nyíltságát, vagy a színlelésnek legparányibb példáját nyújtjuk, előbbi egyszerűségét elveszti és soha többé vissza nem nyeri.

Ne zavarjátok hát játékos kedvét, hanem az oktatást is keverjétek bele a játékba.

Egyszeri *szabad* kíváncsiskodás — mondja Szent Ágoston tapasztalásai közt — sokkal jobban mozgásba hozza a gyermekek szellemi képességeit, mint bármely szabály, vagy olyan szükségesség, melyet a megfélemlítés eszközeivel parancsolunk rájuk.

Tartsátok ébren a gyermek kíváncsiságát és halmozatok fel kicsi kobakjában egy csomó hasznos dolgot. Eljön az idő, amikor e hasznos dolgok önmagukból fognak gyarapodni.

Tekintetbe kell vennünk, hogy a kis gyermek felfogása gyenge, hogy ő abban a kicsi korában csak az öröm iránt bir fogékonysággal; mégis, igen gyakran követelnek tőle pontosságot és komolyságot; — talán éppen azok, kik arra szintén képtelenek lennének.

Fenyítés esetében a kiszabott büntetés oly enyhe legyen, amilyen csak lehet.

Bár nem sok reményünk lehet ahhoz, hogy a gyermeknevelés terén a megfélemlítés eszközét mindig elmellőzhetjük, — mert gyakran a kicsinyek természetében van a keményfejűség, vagy a csökönyös engedetlenség — mégis, csak akkor szabad ahhoz folyamodnunk, amikor a többi orvos-ságokat már türelemmel kipróbáltuk.

A gyermekekkel határozottan meg kell értetnünk, hogy azok a dolgok, melyeket tőlük megkívánunk, jó célokat szolgálnak és hogy azok által megszerethetjük magukat. Szükséges ugyanis, hogy a gyermekek az ő rendszeres kedvtelésüket az örömben és a bizalomban találják, mert máskülönben elhomályosul lelkük, s az élet iránt való bátorságukat elveszítik. Ha nem értik szándékainkat, akkor a rendreutasítás a túleleveneket felizgatja, a lágyakat pedig elbutítja. A megfélemlítés erőszakos orvosság, melyet csak rendkívüli betegségek ellen szabad használnunk. Az ilyen erőszakos orvosságok ugyanis tisztogatják a sebeket, de megváltoztatják a vérmérsékletet és megviselik a szervezetet. Az a lélek, melyet megfélemlítéssel nevelnek, napról-napra gyengébb lesz.

Ha a gyermek szomorú és sötét gondolatokat táplál az erényről, ha a szabadság és a szertelenség kellemesebb formák közt jelenkezik előtte, akkor minden elveszett. . . .

Egy medvének volt egy kis medvebocsa, amelyik éppen - hogy a világra jött. Borzalmas csunya volt. Senkisem hitte volna, hogy ez egy kedves kis állat. Formátlan és visszataszító gomolyag volt.

Az öreg medve szégyelte, hogy ilyen csunya fia van, és felkereste a szomszédját, a varjút, aki nagy lármát csapott káromlásával egy fa alatt.

— Mit csináljak, jó néném asszony — ezzel a kis szörnyeteggel? Szeretném mogfojtani.

— Órizd meg jól — válaszolt a lármás varjú. — Láttam én már más medvét is olyan tanácsalanságban, mint amilyenben te vagy. Vidd haza barlangodba a fiadat és nyalogasd szelíden. Nem-sokára megszépül, kedves és tiszta lesz, örömed fog benne telni és büszke leszel rá.

Az anyja könnyen elhitte, amit fiának előnyére mondtak. Türelmesen nyalogatta őt sokáig. Végre kezdett formálódni. Az öreg újra ellátogatott a varjúhoz, hogy jótanácsát megköszönje.

— Ha nem mérsékelted volna türelmetlenségemet, kegyetlenül széttéptem volna fiamat, ki ma életem minden öröme.

— „Óh, a türelmetlenség útjába áll minden jónak és okozója minden rossznak!”

Fénelon.

Az olyan nevelési módszer, — ahol a nevelőnek nincs személyes befolyása a gyermekre, — úgy fest, mint az északsarki tél, az ilyen intézet pedig olyan, mint amelyet jégbe építenek és abba belekövesedik.

Saját szememmel láttam én ezt, 25 esztendővel ezelőtt. Igen, volt idő, amikor az egyik csodás egyetemen, pusztán a copf, a megrögzött szokások irányítottak mindent és e formalítások betartása képezte a *legnagyobb erényt*.

Az előljárók és a növendékek közt áthághatatlan korlát meredezett, s úgy élte mindenki egy-magában saját életét, hogy a másik fél gondolata nem is érdekelte. Sem a tanár, sem a növendék nem is álmodtak arról, hogy a tantermen, vagy az imádságon kívül más időben is láthatták volna egymást, hogy az előírt szertartások nélkül is találkozhattak volna.

Merev gesztusok, ünnepélyes hanghordozás, gögös hidegség jellemezték az előljárót.

Az ilyen nevelőtestület, mely elzárkózott a növendékek elől, képtelen volt megismerni a gyermekek lelkivilágát; de nem is akart tudni arról, sőt nyíltan hangoztatta, iránta való teljes közömböségét.

Ebben a siralmas helyzetben, melyben a növendékek legnagyobb része hol ide, hol oda ment a világba, hogy szabadságát élvezze, gyakran látható volt, hogy azok, akik a lelki fejlődésre jobban voltak diszponálva és magasabb ambícióik voltak, — mily tanácstalanul néztek körül, mint a bárányok pásztor nélkül.

Valahány helyen, ahol csak határozottabb hitéletet tapasztaltak, elevenebb, odaadóbb gondolkozásra bukkantak, odafutottak, szinte odamenekültek, szegény gyermekek . . .

Tehát ezek az érzések és vágyak minden látható ok nélkül, titokzatosan terjeszkedni kezdtek a növendékek közt, míg végre is a nevelők

egyik csoportja csatlakozott hozzájuk, lassanként szembekerültek a törvényes intézeti rendszerrel és tekintélyekkel, de ezek helyett megnyerték szívét az új generációknak és helyes irányba vezették őket.

Newman.

Ti valamennyien, kik magatokat a nevelés szent művének áldozátok, — *legyetek atyák...* sőt az nem is elég, *legyetek anyák!* Olyanok legyetek, mint az édes anya: *fovens filios suos.*

Szeressük a gyermekeket és éreztessük velük, hogy szeretjük őket. És ezt ne csak azért tegyük, hogy velük szemben kikerüljük a darabos modort, az igazságtalan és hűvös bánásmódot, az elbátortalanító szigorúságot, hanem főleg azért, hogy rájuk pazaroljuk leggyengédebb gondoskodásainkat, biztosítva őket legszivélyesebb szeretetünkről és végül, minden tettünkkel kimutatjuk, hogy egész életünket nekik szenteljük és hogy sok örömet találunk abban, ha velük együtt vagyunk és mindig velük is maradunk.

Íme, ezért kell *édesanyáknak* lennünk!

Az apa nincs mindig gyermekeivel, neki más gondoljai is vannak, *de az édesanyának nincs más gondolja: ő mindig gyermekeivel van.* Az édesanya, ki keblén nevelte kicsinyeit, nem tud meglenni nélkülük és soha sem hagyja el őket. *Sicut gallina congregans pullos suos sub alas,* — mondja, a mi Urunk, Jézus.

Ezt kövessétek, mert ilyennek kell lennie annak, ki apát és anyát akar helyettesíteni. Nem tudnám jobban megértetni magam, mintha azt mondom: olyanoknak kell lennünk, mint a gyermeknek, de nemcsak akkor, amikor a munka, a tanulás, a felügyelet, vagy az osztály érdeke kívánja, hanem minden más esetben is: gyermekeink tanulókorának legaprólékosabb részleteiben is. Együtt kell játszaniuk, csevegnünk velük, együtt kell étkezniük, imádkozniuk, énekelniük-dalolniuk, egyszóval majd mindig együtt kell lenniük gyermekeinkkel.

Úgy kell tennünk, mint ahogy bensőnk diktálja, ha az édesanya szívével szeretjük gyermekeinket.

Ismertem olyan gyermeket, ki nevelőinek jószágától meghatva, Isten hűségesebb szolgájává lett.

Oh, — írta anyjának — a mi előjáróink szeretnek minket! Ha találkoznak velünk, mindig megszólítanak. Megkérdik, hogy vagyunk? A rekreáció alatt annyit beszélgetnek velünk; érdeklődnek ügyes-bajos dolgaink iránt; még játszanak is velünk.

Ha a gyermekek nem látnak mást bennetek, mint a mindig szigorú, és az őket elnyomó tekintélyt, akkor bizony, nem igen nyitják meg szívüket!

Legyetek számukra, legalább időnkint meg személyesítői a kellemnek, a jóakaratnak és a szerető irgalmasságnak. Ha soha egyébről nem beszéltek velük, csak hibáikról, ha örökké dorgáljátok, rájuk mordultok, a szót beléjük fojtjátok, — akkor mit vártok tőlük? Mit fognak gondolni felőletek szegény kicsinyek, milyen érzést fognak táplálni irántatok és mit fognak mondani rólatok és az intézetről, ha kiszabadulnak onnan?

Valódi képét csak a játékorákon tapasztalhatjátok e szomorú és néha gyászos benyomásoknak.

A játékorá megengedi az előljárónak, hogy levesse a komor szigorúságot és helyette felöltse a jóbarát szívélyességét. E leereszkedés mindig meggyőzi a gyermeket arról, hogy ha szigorúak vagytok is, nem szívesen vagytok azok, és hogy szíveitekben mindennél nagyobb — a szeretet.

Én labdázás közben, futkározás és a korláton való tornászás közben kormányozom mindig legeredményesebben az intézetet, mint látjátok anélkül, hogy egyetlen fenytést kellene alkalmaznom.

A sikeres nevelésnek alig van ennél nagyobb titka . . . Mindenesetre hozzá kell még fűznöm, hogy a lelkiolvasások ideje alatt, szívesen eldiskurálok velük.

Ha együtt éreztek gyermekeitekkel, jele ez annak, hogy hívek vagytok legnagyobb élet-tanácsainak egyikéhez, mely azt mondja: *kerüljétek a büntetést.*

Ugyanis jól értsük meg: ha vannak gyönyörűséges himnuszaink, ha rendelkezésünkre áll a penitencia itélőszéke, a vallásos buzdítások, tanulságos szentbeszéddek, a gyakori szentáldozás, a naponkénti szentmise stb., *szóval ha egy intézet önmaga erejéből nem boldogul, ennek oka, a szakértelem teljes hiánya.* Tehát ha az előljáró kénytelen mindig büntetni, a gyermeket ütni, akkor nagy baj van, mert az ilyen nevelő nem alkalmas arra, hogy Isten gyermekeit vezesse. Hiszen segítségünkre siet e téren minden: az Oltáriszentség ünnepei, Máriának egy egész hónapja, a minden évben megismétlődő lelkigyakorlatok, a szent Eucharisztia, a szentgyónás, Isten dicsőítésének énekei és e hatalmas erők mind bent a nevelőintézetben: — tehát ha ezek mellett még büntetnünk is kell, *akkor minden elveszett.* . .

Nem, nem; másként kell megnyernünk a lelkeket.

Mgr. Dupanloup.

Fiatalemberek, kik a katonai pályára szánjátok magatokat, engedjétek, hogy megismételjem előttem azokat a szavaimat, melyeket nem régen, az én hazám ifjúságának mondtam. Ha e nemes mesterségben kiváló kvalitásokat akartok elérni,

ha a lelkes előretörést, a szenvedélyes áldozatkészséget, a helyes ítélőképességet, a tanulás szeretetét és a többi sikerrel akarjátok gyakorolni, — higgyetek nekem — elmaradhatatlanul szükség van arra, hogy igazi, őszinte és mély-séges szeretettel szeressétek azokat a kis katonákat, akik ma-holnap beosztottaitok lehetnek, mert ha erre képtelenek vagytok, ha bensőtökben nem indít valami arra, hogy e kicsinyek fölé hajoljatok úgy, mint ahogy az előrehaladottabb és idősebb testvér szokott az ő gyengébb kis öccsének, ha nem kényszerít valami arra, hogy szeressétek őket egy nagy csomó szeretettel, — akkor válasszatok más pályát, mert e katonai pálya nem lehet a ti hivatástok.

de Castelnau, tábornok.

Tartalom

	oldal:
Bevezetés.	V.
I. — A megelőző módszer alkalmazása a nevelés terén	1
II. — Szabadság a nevelésben.	23
III. — Jókedv a nevelésben	45
IV. — Tekintély a nevelésben	63
V. — Vallásosság a nevelésben	77
VI. — Eredeti bűn és nevelés	93
VII. — Nil novi sub sole.	115

